

**11-14 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN
YAPTIKLARI RESİMLER ARACILIĞIYLA
SOSYAL İLETİŞİM ALGILARININ İNCELENMESİ**

Ayça AYDIN

Yüksek Lisans tezi

Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Yakup GÖKDAŞ

2018

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**11-14 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN YAPTIKLARI RESİMLER ARACILIĞIYLA
SOSYAL İLETİŞİM ALGILARININ İNCELENMESİ**

(Investigation of Social Communication Perceptions Through Pictures of Children Ages
Between 11-14.)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayça AYDIN

Danışman: Doç. Dr. Yakup GÖKDAŞ

Erzurum
Temmuz, 2018

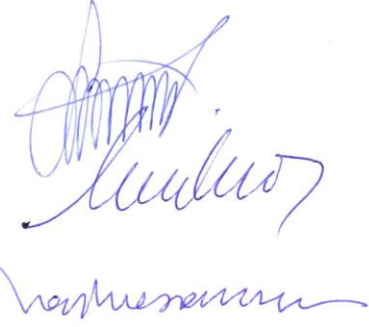
KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Ayça AYDIN tarafından hazırlanan “Çocuk resimleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışması 27 / 06 / 2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim İş Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof.Dr Oğuz DİLMAÇ
Atatürk Üniversitesi

Danışman: Doç.Dr. Yakup GÖKDAŞ
Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç.Dr.Orhan TAŞKESEN
Erzincan Üniversitesi

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

20 Temmuz 2018

Prof.Dr Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çocuk Resimleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

27 / 06 / 2018

Ayça AYDIN

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu tezin yapım aşamasında araştırma için gerekli ortamı sunan Erzurum Özel Final Eğitim kurumlarına ve araştırmada kullanılan çizimleri oluşturan ortaokul Őđrencilerine, ayrıca anlayıŐ gŐsterdikleri için Őđrenci velilerine, Yapılan izimleri yorumlama hususunda yardımcı olan alanında uzman psikolojik danışman ve rehberlik hocalarından başta Arzu GÜLBAHÇE olmak üzere Ruhan ATAR'a, İngilizce evirileri konusunda yardımcı olan Berat YAŐAR'a teşekkür ederim.

Ayça AYDIN

ÖZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
11-14 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN YAPTIKLARI RESİMLER ARACILIĞIYLA
SOSYAL İLETİŞİM ALGILARININ İNCELENMESİ

Ayça AYDIN

Temmuz 2018, 153 sayfa

Amaç: Bu çalışmanın amacı çocuğun çizdiği resimler yoluyla, onu tanımak, iç dünyası ve sosyal yaşam alanındaki kişilerle olan etkileşimi hakkında bilgi edinmektir. Çevresinde ya da iç dünyasında yaşadığı olumlu veya olumsuz olayları yansıtıp yansıtmadığını analiz etmek.

Yöntem: Bu araştırma, orta okul düzeyindeki 11-14 yaş grubundaki çocukların düşüncelerinin görsel ifadesindeki değişkenliğini, çizdikleri resimleri aracılığıyla sonuçları incelenen nitel bir çalışmadır

Bulgular: Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, 5.Sınıf düzeyinin, resimleri daha gerçekçi(somut) düşüncede yaptığı, ancak sınıf düzeyi arttıkça çalışma şeklinin daha soyut düşünce yapısı olmaya başladığı ortaya çıkmıştır. Çizdikleri resimlerin ardından hikayelerini yazan öğrencilerin cümlelerinden; her çocuk, psikolojisini veya yaşam tarzını yansıtan resimleri çizdikleri ve resimlerde kullandıkları renklere göre içinde buldukları duygu halleri de tespit edilmiştir.

Sonuç: Çocukların çizdiği resimler, içeriklerinde sadece bir resim olmaktan çok daha fazla şeyler anlatabilir. Bunun başında da onların gelişimleri ve becerilerini anlatmak gelebilir. Ardından ise zihinsel yorum becerilerini, çevre ile olan etkileşim ve iletişimini, sorunlarını, sıkıntılarını ve bunların çözüm sürecine yönelik ipuçları verebilir. Her çocuk farklı bir dünya barındırır. Hepsi ayrı ayrı özel kişilik aşamalarından geçer ki bu da bize çizimlerini kendi yaşayışlarına göre yaptığını gösterir.

Anahtar kelimeler: Çocuk resimleri, sanat eğitimi, resimlerin anlatım dili, renk ve biçimlerin anlamı

ABSTRACT
POSTGRADUATE THESIS
INVESTIGATION OF SOCIAL COMMUNICATION PERCEPTIONS THROUGH
PICTURES OF CHILDREN AGES BETWEEN 11-14

Ayça AYDIN

July 2018, 153 page

Aim: The aim of this study is to get to know child through the pictures drawn by the child, to learn about the inner world of the child and the child's interaction between the people in social life. To analyze whether it reflects positive or negative events that have taken place surroundings or inner world.

Method: This research is a qualitative study that examines the variance of the visual impressions of children's (in the 11-14 age group at the middle school level) thoughts through the pictures they have drawn.

Findings: According to the data obtained as a result of the research, it has been seen that the children in the 5th grade draw more realistic (concrete) pictures however as the grade increases the pictures become output of more abstract thoughts. Looking into the stories of the children after drawing pictures, it has been determined that each child draws pictures reflecting their psychology or life style and the colours used in pictures reflect their emotions.

Result: The pictures drawn by children are more than just pictures as they tell more such as their personal growth and skills. Also they can give idea about children's cognitive skills, their interaction and communication with environment, their problems and clues to solve those problems. Every child is special and unique as they all have different stages of development thus they draw pictures according to their life styles.

Keywords: Children's paintings, art education, description language of paintings, meaning of colors and shapes

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Problem Durumu	2
Araştırmanın Amacı	2
Problem Cümlesi	2
Araştırmanın Önemi	2
Sınırlılıkları.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
Kuramsal Çerçeve İle İlgili Araştırmalar	4
Kuramsal Çerçeveyle İlgili Belli Başlı Araştırmalar.....	4
Çocuk resminin özellikleri.	5
Çizimler yorumlanırken.	6
Kişi sağlıklı ise çizimlerini analiz etme.	7
Kaygılı bireylerde oluşan duygu yansıması.	7
Ele alınan konuda gelişim dönemlerinden 11-14 yaş görünürde doğalcılık denen zaman dilimi incelendiğinde karşımıza çıkan gelişme ve değişimler.	8
Resimlerin incelenmesinde ele alınacak unsurlar.	8
Analizde çizgilerin dili.	9
Çizilen resimde insan figürü boyutu.	9
Yüze yerleştirilen objelerin yer ve yönleri.	9
Verilen sürede resmi çizen çocuğun yaptığı çalışmaya ilgisi ve zamanı kullanma yeteneği.	9
Yüz ifadesine göre çocuğun iç dünyasının yansıması.....	9
Resimdeki insan figürünün yorumlanması.....	9

Ergenlik yaş dönemindeki çocukların insan figüründe ki cinsiyet belirtilerini çizmeleri.	12
Resme genel bakış.	12
Çocuğun kendi ailesini resmetmesi.	12
Ayrıntıların varlığı.	14
Sevgi ve renk seçiminin orantısı.	14
Resimde evler ve ağaçların varlığı.	14
İçeriğin yüzey üzerindeki yeri.	16
Derinlik içeren resimler.	16
Şeffaflık.	16
Resimlerde hava durumu.	16
Ev (barınak) çizimi detayları.	17
Resimlerde bulunan ağaçlar ve ifade ettikleri.	18
Resimde güneş figürünün detaylı incelenmesi.	18
Çiçek çizimleri.	19
Alaka ve cinsiyete göre çocuğun ilgi alanı.	19
Geçmişte yaşanan hadiselerin resme yansımaları.	19
İnsan dışı varlıkların kişiselleştirilmesi.	19
Çocuk çizimlerinin gerçek hayatla ilişkisi.	19
Çocuk bireylerin çizimlerinin incelenme süreci.	20
Mantık çağında realite.	20
Konuyla İlgili Araştırmalar	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
Yöntem	23
Araştırma Yöntemi	23
Çalışma Grubu	23
Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması	23
Veri Çözümleme	24
Geçerlik Güvenirlik	24
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	25
Bulgular	25
BEŞİNCİ BÖLÜM	130
Tartışma Sonuç ve Öneriler	130
Tartışma ve Sonuçlar	130
Öneriler	132

KAYNAKÇA	134
ÖZGEÇMİŞ.....	137

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İnsan çizimi.	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2. Sınav kaygısı sağlıklı birey çizimi.	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3. Sınav kaygısı sağlıklı birey çizimi 2.	27
Şekil 4. Sınav kaygısı olmayan öğrenci çizimi.....	28
Şekil 5. Sınavın insanları etkilemesi.	29
Şekil 6. Çocuğun stresli ruh hali.....	30
Şekil 7. Güven belirtisi.	31
Şekil 8. İstikrarlı yapı.	32
Şekil 9. Objenin kişileştirilmesi.....	33
Şekil 10. Farklı bakış açısı.....	34
Şekil 11. Farklı bakış açısı 2.....	35
Şekil 12. Hatırladığım bir gün.	36
Şekil 13. Evrensel düşünce yapısı.	37
Şekil 14. Mantık çağı, akran ilişkisi.	38
Şekil 15. Ön planda arkadaşlık.	39
Şekil 16. Perspektif.....	40
Şekil 17. Hüzün.	40
Şekil 18. Nasıl bir dünyada yaşamak isterdin?.....	41
Şekil 19. Objeler yakında büyük uzakta küçük.	42
Şekil 20. Renklerin dili.	42
Şekil 21. Net çizgi.	43
Şekil 22. Sönük çizgi.....	44
Şekil 23. Kaygı.	44
Şekil 24. Öz güvende eksiklik.	45
Şekil 25. Duyguların yeri	45
Şekil 26. Sayfada duygular.	46
Şekil 27. Sayfanın sağ ve solu.....	47
Şekil 28. Duygunun sayfaya yansıması.....	47
Şekil 29. Hızla çizilmiş bir resim.	48
Şekil 30. Resmini anlatmaya hevesli çocuk.	48
Şekil 31. Öz güvende düşüklük.	49
Şekil 32. İsteksizlik.	50
Şekil 33. Duyguların yüze yansıması.	50

Şekil 34. Kötü anı, mutsuz çocuk.....	51
Şekil 35. İçine kapanık çocuk.....	52
Şekil 36. Duygular bakımından içe kapanıklılık.....	52
Şekil 37. Arkası dönük içe kapanık çocuk resmi.....	53
Şekil 38. Kızgın yüz.....	53
Şekil 39. Çirkin korkunç yüz.....	54
Şekil 40. Büyük kafa.....	54
Şekil 41. Zihinsel gücün üstünlüğü.....	55
Şekil 42. Küçük kafalı resim içe kapanık çocuk.....	56
Şekil 43. Burunsuz insan.....	56
Şekil 44. Çok büyük burunlu insan.....	57
Şekil 45. İri dişleri olan insan çizimi.....	57
Şekil 46. Gözlerdeki belirginlik.....	58
Şekil 47. Büyük kırmızı gözler.....	58
Şekil 48. İri gözler.....	59
Şekil 49. Çizgi gözler.....	59
Şekil 50. Tek göz, korku.....	60
Şekil 51. Belirgin dudaklar.....	60
Şekil 52. Büyük kulaklar.....	61
Şekil 53. Sivri çene.....	61
Şekil 54. Boyun ince uzun, kendini kontrol eden düzgün çocuk.....	62
Şekil 55. Yuvarlak omuzlar.....	62
Şekil 56. Sivri omuzlar.....	63
Şekil 57. Açık kollar.....	63
Şekil 58. Kapalı kollar.....	64
Şekil 59. Büyük kollar.....	64
Şekil 60. Kısa kollar.....	65
Şekil 61. Geniş el uzun tırnak.....	65
Şekil 62. Büyük ayak.....	66
Şekil 63. Küçük ayak.....	66
Şekil 64. Uzun ayak.....	67
Şekil 65. Şişman insan.....	67
Şekil 66. Belirsiz çizgilerle insan figürü.....	68
Şekil 67. Kaslı insanlar.....	68
Şekil 68. Kaslı kol.....	69

Şekil 69. Belirgin cinsiyet.	69
Şekil 70. Resimde renkli boyama.	70
Şekil 71. Silah ve şiddet.	70
Şekil 72. Ailem ve ben.	71
Şekil 73. Aile resminde dışlanmışlık.	72
Şekil 74. Resimde sevilen kişi.	72
Şekil 75. Sevilen kişi çizilmiş, seilmeyen kişi çizilmemiş.	73
Şekil 76. Aile fertlerinden birinin büyük çizilmesi.	74
Şekil 77. Önem derecesi.	74
Şekil 78. Hiyerarşi.	75
Şekil 79. Aile hariç başka canlının varlığı.	75
Şekil 80. Yalnızlık.	76
Şekil 81. Özlenmiş kişinin resimdeki yeri.	77
Şekil 82. Uzaktaki kişinin varlığı.	77
Şekil 83. Sevilen veya korkulan figürün büyük olması.	78
Şekil 84. Koyu rengin yoğunluğu.	79
Şekil 85. Renklerin dili.	80
Şekil 86. Evler ve renkler.	80
Şekil 87. Detay ve ev.	81
Şekil 88. Çizimde detayın yokluğu.	81
Şekil 89. İncelikleri ile ev görünüşleri.	82
Şekil 90. Bütünsel uyumlu resim.	83
Şekil 91. Bütünlüğü olmayan karışık resim.	83
Şekil 92. Objelerin zemin üzerinde olması.	84
Şekil 93. Objeler merkezden uzakta.	85
Şekil 94. Merkeze çizilmiş resim.	85
Şekil 95. Sol üste yaslanmış resim.	86
Şekil 96. Geçmiş ve gelecek.	87
Şekil 97. Alta yakın zemin çizgisi.	88
Şekil 98. İnsan ya da ev yan görünüm.	88
Şekil 99. Renk perspektifi.	89
Şekil 100. Uzakta küçük yakında büyük objeler.	90
Şekil 101. Bütünsel içerik.	90
Şekil 102. Hava durumunun duyguyla bağlantısı.	91
Şekil 103. Duygular ve hava.	92

Şekil 104. Rengarenk hava.	93
Şekil 105. Çitler.	94
Şekil 106. Belirgin çatı 1.	94
Şekil 107. Belirgin çatı 2.	95
Şekil 108. Bacası olmayan ev.	95
Şekil 109. Belirgin baca.	96
Şekil 110. Büyük bacalar.	96
Şekil 111. Baca deliğinin görülmesi.	97
Şekil 112. Solgun çatı belirli baca.	97
Şekil 113. Belirgin baca dumanı.	98
Şekil 114. Silik çizilmiş baca.	98
Şekil 115. Çizgileri belirgin duvar.	99
Şekil 116. Kapısı olmayan bina.	100
Şekil 117. Aralıklı kapı 1.	100
Şekil 118. Aralıklı kapı 2.	101
Şekil 119. Büyük kapılı bina.	101
Şekil 120. Küçük kapılı bina.	102
Şekil 121. Binada pencerenin yokluğu.	102
Şekil 122. Pencerede perde.	103
Şekil 123. Aralıklı perde.	103
Şekil 124. Pencere kalın çizgi ile belirtilmiş resim.	104
Şekil 125. Kapalı pencereler.	104
Şekil 126. Çok pencerenin mesajı.	105
Şekil 127. Evlerin deforme oluşu.	105
Şekil 128. Şekli bozulmuş ev resmi.	106
Şekil 129. Uzakta olan bina.	106
Şekil 130. Etrafı ağaçlarla dolu ev.	107
Şekil 131. Merkezde ev yanlarda tepeler.	108
Şekil 132. Eve yaklaşınca incelen yol.	108
Şekil 133. Yatak odası 1.	109
Şekil 134. Yatak odası 2.	110
Şekil 135. Büyük gövde, küçük yaprak.	110
Şekil 136. Alt kısmı ince, üst kısmı geniş ağaç gövdesi.	111
Şekil 137. Büyük ağaç gövdesi.	112
Şekil 138. Küçük ağaç gövdesi.	112

Şekil 139. Gövdede hayvan figürü.	113
Şekil 140. Elma ağacı.	113
Şekil 141. Karışık dallar.	114
Şekil 142. Sağa yatık ağaç dalları.	115
Şekil 143. Sola yatık ağaç dalları.	115
Şekil 144. Sopa şeklinde dal.	116
Şekil 145. Uzun dallar.	116
Şekil 146. Yapraklardan küçük dallar.	117
Şekil 147. Uzaklığın yakınlığın duygular ile ilişkisi.	117
Şekil 148. Tepecikli resim 1.	118
Şekil 149. Tepecikli resim 2.	118
Şekil 150. Tepecikli resim 3.	119
Şekil 151. Kökleri belirgin ağaç.	120
Şekil 152. Gök kuşağının arkasında kalmış güneş.	121
Şekil 153. Merkezde büyük güneş.	121
Şekil 154. Bulut ve güneş.	122
Şekil 155. Gün batımı 1.	122
Şekil 156. Gün batımı 2.	123
Şekil 157. Yaşayan güneş.	123
Şekil 158. Resimdeki çiçek 1.	124
Şekil 159. Resimdeki çiçek 2.	124
Şekil 160. Kardeş ilişkileri.	124
Şekil 161. Kardeş cinsiyetinin farklı çizilmesi.	125
Şekil 162. Kız ve sirk.	126
Şekil 163. Erkek ve at.	126
Şekil 164. Erkek ve uçak.	126
Şekil 165. Çocuğun hafızasında kalanlar.	127
Şekil 166. Sevilenler ve sevilmeyenler.	128
Şekil 167. Gerçek yaşamla ilişki.	128
Şekil 168. Seyredilen olayların akılda kalışı.	129

KISALTMALAR DİZİNİ

Alt : Alıntı

Teog : Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Kişinin eğitim süreci bir bütün olarak düşünüldüğünde, sanat eğitimi de bu bütün olan genel eğitimin yapı taşlarından birisi olarak kabul edilmelidir. Sanat kendini rahat bir şekilde ifade etme ve özgün eserlerin üretilmesi olarak ele alınır. “Sanat eğitiminin kendine özgü çok özel yasalarının ve ilkelerinin varlığı da kuşkusuzdur” (Alakuş, 2002, s. 20).

Resim sanatı, kişinin yaşantısını ve fikir kapasitesini gün yüzüne çıkarma ve geliştirme sürecidir. İnsanlar resim ile kişiliklerini yansıtırlar. Resim her açıdan bir iletişimdir. Kişinin akli, sosyo-kültürel kazanımları ve duygusal yaklaşım düzeyi etrafı ile paylaşımında bulunmasına olanak sağlar. Kişi çizdiği resimlerde teknik olarak gösterdiği becerilerin yanı sıra, bilişsel becerilerini de gösterir. Birey çizdiği resimlerde iç dünyasına ait parçaları aksettirir ve hislerini gözler önüne serer. “Çocuğun gelişiminde matematik eğitimi kadar sanat eğitimi de önemlidir” (Savaş, 2014, ss. 14-15).

Anlık ortaya çıkan çizim ürünleri, düşünceleri farkına varmadan yansıtılmaları nedeni ile dikkatli yorumlandığı takdirde çocukların iç dünyalarını ve onların gelişim süreçlerini bize ayrıntıları ile aktarırlar. Günlük yaşamın sıradan etkinliklerinden biri olan belli yaş gurubundaki çocukların resimleri, bazen aşırı derecede kavramsal karmaşıklıklar barındırır ki, resim yorumlamada uzman kişiler dahi çizimin konusunun ne olduğu ile ilgili uzlaşamazlar. Çizim genellikle bir şeyin sembolleştirilmiş halidir, ancak sembolleştirilemeyen karalama ve desenlerin de olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir. Serbest çizim yaparken çocuğun kâğıdı ve malzemeyi kullanım biçimi uzman yorumlayıcılar için önemli anlamlar barındırır. Çünkü çocuk, çizim yaptığı esnada özgür ortamda olduğunu hissedip, davranışlarını doğal olarak sergiler. Çocuğun çizdiği resim, kendisi ile iletişim kurmakta zorluk yaşayan yetişkinlerle, bir etkileşim aracı olur ve çocuğun dış dünyayı nasıl algıladığını bize gösteren kanıt olarak kabul edilir. “Çocuk gördüğünü yansıtmaya en uygun formu çizmeye çalışır. Burada önemli olan görsel olarak yansıtılan konunun ne ifade ettiğidir.”(Yavuzer, 2005, s. 11).

Kısacası, çocuğun bize iç dünyasını yansıtması ve yaşadığı olaylarla ilgili his ve düşüncelerini en sade yolla ifade etme biçimi, resimdir.

Problem Durumu

Çocuk resimlerinde verilmek istenen birçok mesaj bulunduğu aşikârdır. Fakat gerek bu alanda yapılan çalışmaların kısıtlı olması, gerekse günlük hayatta eğitimciler ve ailelerin bu konuda yeterli gözlem yapmamalarından dolayı, bu mesajların yerini bulması konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Resimlerini oluştururken çocuk gerçeğe uygunluk kaygısıyla hareket etmediği için, anlatımları daha fazla önem kazanmaktadır(Akman, 2014). Çocuklar kendilerini sözel olarak ifade edemedikleri noktada devreye semboller girer. Bu sembolleri ise yaptığı çizimlerde bizlere sergilerler. Çizilen resimler birer iletişim aracı görevindedir ve yorumlayamadığımız zaman ortaya problemler çıkmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada hedeflenen amaç; çocuğun çizdiği resimler yoluyla, onu tanımak, iç dünyası ve sosyal yaşam alanındaki kişilerle olan etkileşimi hakkında bilgi edinmektir. Çevresinde ya da iç dünyasında yaşadığı olumlu veya olumsuz olayları yansıtip yansıtmadığını analiz etmek.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; “Çocuk resimlerinin anlatmak istedikleri ile çocukların resim hakkında ki ifadelerinin uyumu nedir? Bu probleme ilişkin alt problemler ise şunlardır;

- Çocuk resimlerinde renklerin onlar için neyi ifade ettiği şeyler nelerdir?
- Çocuk resimlerinde kullanılan perspektifin ifade ettiği şeyler nelerdir?
- Çocuk resimlerinde kullanılan biçim ve şekillerin ifade ettiği şeyler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Analitik psikolojiye göre, her insanın bir dış bir de iç dünyası olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan dış dünyayı temsil edene “Persona” iç dünyayı temsil edene ise “öz” denilmektedir. Eğer dış dünyayı ve toplumsal kalıpları sorgulamadan körü körüne kabullenirsek kendi özümüzü tanıyamaz ve “ben” olamayız, özümüzle ilişkimizi kaybedebiliriz(Çankırlı, 2007). Resimlerinde çizdikleri şekiller- formlar, boyarken kullandıkları renkler ve çizerken kullandıkları önem sırasını gösteren perspektif ile çizgilerinde ki ruh hallerinin yansıması, bize çocukların iç dünyası hakkında oldukça geniş bilgiler sunmaktadır. Yaşadığımız modern yüzyılda iletişim adına birçok yöntem geliştirilmiş olmasına rağmen bazen iletişim kurduğumuz kişilere yeterince açık davranamayıp anlatmak istediğimiz şeyleri sözel olarak kısmi şekilde anlatabiliriz. Ama aslında sözlü mesajların yanı sıra beden dili ile de mesaj gönderdiğimiz gibi, resim çizerek de insanlara bilinçaltımızla ilgili

farkında olmadan çok fazla bilgi vermiş oluruz. Ülkemizde çizilen resimlere göre insanları değerlendirme konusunda yapılacak olan katkılardan dolayı araştırmanın önemi bu hususta oldukça yüksektir.

Sınırlılıkları

Bu çalışma insanların iç dünyasıyla ilgili verileri elde ettiğimizden dolayı şahsi bilgilerin ihlaline neden olduğu için katılımcıların gönüllülük oranının düşmesi ve çalışma grubunun tüm katılımcılarının özel bir eğitim kurumunun öğrencileri olmaları çalışmanın sınırlılıklarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve İle İlgili Araştırmalar

Kuramsal Çerçeveyle İlgili Belli Başlı Araştırmalar

Çocukların sanatsal yönden gelişim aşamalarını anlatan yazıyı 1885 yılında Cooke makalesinde yayınlamıştır. Çocuk çizimleri hakkında koleksiyonlar ortaya çıkmıştır. Zekâ analiz testlerinde çocuk resimlerinden çokça faydalanılmıştır. Genelde insan figürü çizimleri yaşla ilişkilendirilmiştir. Özellikle kişi tasviri çocuğun ruhunu dışa vurmuştur(Malchiodi, 1998/2005).

Özellikle 11-14 yaş grubundaki çocukların çizimleri birbirini bütünleyen ve aynı zamanda sürekli farklılık sergileyen canlı kavramlardır. Bu resimler çocuğu anlamada en önemli ve kesin yöntemlerden birisidir. Çocuk bireyin ihtiyaçları gerek kişisel gerekse sosyal olsun bir takım sanatsal semboller ile yakından ilgilidir. Çalışmalarında yaptıkları çizimler, boyama tercihleri ve teknikleri sonunda meydana gelen lekeler, tonlar, şekiller ve çizgilerle iletişime geçmeyi sağlar(Malchiodi, 1998/2005).

Profesyonel bireyler duygusal anlamda iletişimi çocuk çizimleriyle doğrudan ilişkilendirerek bu tekniği araştırma yoluna başvurmuşlardır. Çocuk resimlerinden yola çıkarak, onların ruh hallerini anlamak için çeşitli teknikler uygulamışlardır. Amaçları bu çizimlerin çeşitli anlamlar ifade edebileceğini kanıtlamak. Bu nedenle bir çok araştırma yapılmıştır(Yavuzer, 2005).

Bir çocuğun (11-14 yaş gurubu) çizdiği resim, onun deneyimlerini, hayal gücünün büyüklüğünü, çevresini, yaşantısını, fikirlerini, gördüklerini, duygu ve düşüncelerini, kısacası kendisi için önemli olan her şeyi ifade eder. Herhangi bir konuda bildikleri şeyleri çizerken dış dünya ve iç dünyası ile güçlü iletişim kurar ve bildiklerini dışa yansıtırlar(Savaş, 2015).

Çocuklar kendilerini iyi hissetmek için, insanlar, evler, ağaçlar, çimenler, çiçekler, bulutlar, güneş ve kuşlar çizerler. Bu tarz varlıklara genel tüm çalışmalarda herhangi kültürden olursa olsun rastlanabilir. Bu da zihin ve hislerin bir genelleme içerisinde olduğunu kanıtlar. Küçük yaştaki çocuk, gerçekleri olduğu gibi görmeyebilir ve hayal gücü ile kendine ait yeni bir dünyayı çok çabuk kurabilir. Şehir içinde yaşayan çocukların, kendi evlerini değil de daha çok taşra tipi evler çizdikleri fark edilir. Ayrıca kendi evleri olmayan çocuk genelde kendine ait ev çizecektir. Üstelik hayalini kurduğu olmasını istediği şekilde. Benzetebilse de

benzetemese de(Halmatov, 2016).

Sosyal ve kültürel yaşantıları çocukların resim yapmaya karşı davranışlarını ve dikkatlerini genelde etkiler. Örf ve adetler çalışmanın içeriğini belirleyebilir. Konu tarzını etkileyen başka bir unsur da çevredir. Çocuklar resmi, sadece iç dünyalarını ve düşünce yapılarını tamamlamak için değil, dış dünya deneyimlerini ve gözlemlerini kendileriyle, insanlar, çevre ve hatta toplumla olan bağlarını anlayıp onaylamalarına yardımcı olan iç dünyalarına bağlamak için de kullanırlar. Çalışmalarını yaparken günümüz çocukları geleneksel yöntemlerin yanı sıra teknoloji ile güncellenmiş teknikleri de kullanırlar(Yüce, 2016)

Resimlerinde genelde en sevdiği kişi olarak arkadaşlarını çizerler (Yaralı, & Özkan, 2016). Bir çocuk eğer kendini ailesinden bir bireyle, sevdiği veya sevmediği arkadaş ya da arkadaş gurupları ve öğretmeni ile birlikte resmediyorsa o çocuk resim yoluyla onların kendisiyle olan ilişkisini, kendisinin de çizdiği kişilerle yani başka bireylerle olan enerjik bağı yansıtmış olur. Bir diğer açıdan bakılırsa kendi yaşantılarını da resimlerinde kullanırlar. Örneğin “Yaşama sevincini yitirmiş olan çocuklar, genellikle bacakları çizmez. Oturan bir adam resmi yaparlar” (Artut, 2002: 167).

Resimlerin boyutlarının yanı sıra kullanılan renkler de düşünce ve iç dünyayı yansıtmakta etkilidir. Çocuk hangi rengi seviyorsa, resimlerde ağırlık o renge doğrudur. Karamsar bir çocuk genelde koyu ve kirli renkleri tercih eder. Mutlu çocuk ise açık ve temiz renkleri kullanır.

Çocuk resminin özellikleri.

Sağlam (2011)'ın ‘Boşanma Sürecinde Olan Ailelerdeki Çocukların Aile Algılarının ve Sorunlarının Resimler Aracılığı İle İncelenmesi’ adlı yüksek lisans tezinde bildirdiğine göre: “Çocuk resmi ile ilgilenen bilim adamları “çocuk bildiğini mi? yoksa gördüğünü mü çizer?” konusunda araştırmalar yapmışlardır. Çocukların resimlerinde görülen bazı anlatımlar kimi bilim adamlarını “çocuk bildiğini çizer” görüşüne götürmüştür”. Çocukların resimlerinde görülen bir objenin görülmeyen kısımların gösterilmesi, bir evin ya da bir arabanın içinin de gösterilerek çizilmesi bu görüşü güçlendirmektedir.

Çocuklar resimlerinde bakış açısı nereden olursa olsun “ben bunu biliyorum” dercesine resmettikleri nesnenin bildiği bütün özelliklerini göstermektedirler. Zamanla çocuk geliştikçe, bildiklerine gördüklerini, gördüklerine bildiklerini eklemeye başlar. Karşılaştıklarından çıkardığı anlamlar zamanla çoğalır ve her geçmiş yaşantının bunda rol oynadığı anlaşılır. “Çocuklar bir şeyin ne olduğunu, ne işe yaradığını anlamakta her geçen

gün biraz daha ustalaşmakta ve gittikçe daha fazla ön bilgiye ve ipucuna ihtiyaç duymaya başlamaktadır” (Sağlam, 2011: 24).

Çocuk, doğal etkilerle yaptığı iki boyutlu çalışmalarla, kendi kişiliğini oluşturan unsurları, açık bir ifadeyle yansıtır.

Çizimler yorumlanırken.

Bireyin çizdiği resimler çözümlenirken fazlasıyla dikkat edilmesi gerekmektedir. Alanında uzman kişiler tarafından yapılan resim analizleri ögesinde çocuk ruh hali her açıdan kolaylıkla ortaya çıkar. Bu yüzden çalışma güvenilir çalışmaları arasına girer. Ancak kritik durumlar söz konusu olduğunda sadece resim analizi ile sınırlı kalmayıp diğer psikolojik testlere de göz atmak gerekir.

Her insanın yaratılışı farklı olduğu aşikârdır. Bu çocuklarda daha belirgin görülmektedir. Çocuk bireyin hayal dünyası veya olaylara bakış açıları birbirlerinden tamamen bağımsız ve apayrıdır. Bu da yapılan resim incelemesinde çocukları bütün olarak değil de her birini bireysel olarak ele alıp yorumlamak gerektiğini gösterir. Bunun yanısıra “sosyal çevrenin coğrafi yapısını, mekân tiplerini, insanların uğraş alanlarını çocukların algılama biçimlerinden ve genel olarak çizimlerinden anlayabiliriz. Buldukları çevre onların birinci yaşam alanı olduğu için çocukların çevrelerini algılamaları da bölgeden bölgeye değişmekte ve çizimleri de sosyal çevrenin etkisi görülmesi bakımından önem arz etmektedir.”(Aksöz, 2010, s. 109). Aynı zamanda yorum yapan kişinin çocuğu kişisel olarak ele almasının yanı sıra kendini de her zaman yenilemeli ve geliştirmelidir. Bu da yorumcunun bilinç, bilinçaltı, bilinç ötesi, vb. kavramlarını iyi bilmesi ve bu tarz kavramları süreç içerisinde takip ederek kendini ilerletmesi gerektiğini belirtir. Aksi halde yorum pek de istenilen sonucu veremeyebilir.

Semenova’ya göre yorumlamada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, kişinin çizdiği resim onun iç dünyasının yansıtırken tek çalışmayla birçok şeyi anlatır. Fakat buna çevresel faktörler ve farklı zaman dilimleri etkili olduğu için aynı resim tekrar istenirse bireyin çizimlerinde değişiklikler oluşabilir. Bu da bize “kişilik özelliğinin yanı sıra hayatın farklı yönleri” (Akt. Halmatov, 2016) ile ilgili tutum hakkında önemli detay bilgisi sunar.

Bu zamana kadar birçok resim testleri kullanılmıştır. Bunlardan bazıları:

Bir insan çiz testi

Aile çiz testi

Ev, ağaç ve insan çiz testi vb.

Bu testlere örnek olarak;

- a. Karen Machover tarafından bir insan çiz testi, kişinin çizdiği resim ile ilgili bilgi vermesini başlatan test olmuştur.

Görsel ifadeyi sağlayan çalışmayı çözümlerken dikkat edilmesi gereken birkaç madde.

1. Çizim testleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmak.
2. Kullanılabilecek tüm imkânlardan faydalanmak.
3. Sürekli değişen zaman diliminde durmadan yenilenmeye açık olmak.
4. Resmi yapan bireyin durumu ile ilgili tüm verileri toplamak, bilgileri birleştirmek ve resim ile ilgisini fark edebilmek.

Resimler incelenirken adım adım yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

- Çalışmayı yapan birey bittiğine karar verdikten sonra; ayrıntılar incelenir, resme bütün olarak bakılır. İlk bırakılan izlenim çok önemlidir. Hislerle görülür çizilen. Önce çizenin kişilik özellikleri gözler önüne serilir, çocuğun tutumu bütünsel duygusu hissedilir.
- Bütünsel inceleme yapıldıktan sonra daha gerçekçi, mantıksal olarak analiz yapılır. Çizginin özelliği, canlı, cansız tüm varlıkların alana diziliş sıraları, kullanılan materyaller gibi ayrıntılar dikkate alınır. Aynı zamanda yaş grubuna uygunluğuna bakılması gerekir.

Eğer birey ile ilgili başka testler uygulanmışsa, yapılan resim analizi bu testlerle karşılaştırılır ve kesinliği olan yargıya varılabilir. En etkili iletişim yolu görsel dil ile ifade edilebilir(İskenderoğlu, & Aytaç, 2010).

Kişi sağlıklı ise çizimlerini analiz etme.

Düşünce olarak sağlıklı kişilerin psikolojik yönden kendilerini iyi hissetmeleri nedeni ile çizdikleri resimlerden yaşamlarını olumlu organize etmiş oldukları gözlemlenebilmektedir. Bu bireyler genelde duygu ve düşüncelerinin farkında olan, kendisini iyi ifade edebilen, yaşamında gerekli değişiklikleri sağlayabilen, önüne çıkan problem ve endişelerini çözebilecek güce sahip kişilerdir(Yavuzer, 1992).

Kaygılı bireylerde oluşan duygu yansıması.

Sağlıklı bireyin aksine psikolojisi kaygı ile dolu olan çocuğun hayatındaki olumsuz yönler resimlerine de yansımaktadır. Kullandığı renkler, madde materyaller ve karalama, yırtma içgüdüleri stres seviyesinin en üstlerde olduğunun yansıması olarak görülmektedir.

Çocuklarda özellikle yaş seviyesi arttıkça simgelerin estetik açıdan çizimi daha başarılı, bunun yanısıra resimlerde kullanılan insan figürlerinde mutlu insandan ziyade mutsuz insanların çizimleri daha başarılı olmaktadır(Kındap, & Sayıl, 2005).

Ele alınan konuda gelişim dönemlerinden 11-14 yaş görünürde doğalcılık denen zaman dilimi incelendiğinde karşımıza çıkan gelişme ve değişimler.

Mantık Çağı (11-14 yaş): On bir ile on üç yaş arasındaki evre, Mantık Çağı'dır. Bu çağdaki çocuk için önemli olan, "var olanı çizmektir". Resimlerde detayın önem kazandığı, olayların sebep-sonuç ilişkisi içinde benimsenmeye başlandığı evredir. Bu sebeple "Mantık Çağı" olarak adlandırılmıştır(Yavuzer, 2005).

Ergenlik döneminin başına rastlayan bu evrede çocukların çevrelerindeki olayların farkında oldukları ilgi çekmektedir. Çocuk ya da ergen bu dönemde yakın çevresinde gördüğü nesnelerin oran orantısını, ölçütlerini, derinliklerini çalışmalarına yansıtmaya çalışmaktadır.

Ergenlik ve ergenliğin başlangıç döneminde kişide fiziksel değişimler olacağından rolüne uyum sağlamada güçlük çektiği bu dönemde kişi kendi kimliğini de bulur. En belirgin özellikleri ise "görünümüne önem verme ve aileyi geri plana atıp akranlarını ön planda tutmalarıdır." (Cafıoğlu, 2007)

Resimlerin incelenmesinde ele alınacak unsurlar.

Günümüzde çocukların yaptıkları resimleri uzmanların yanı sıra birçok eğitimci, anne-baba da inceleyip onlar hakkında bilgi sahibi olabiliyor. Daha önce bu işi testlerle yapan araştırmacılar sayesinde herkes tarafından kolaylıkla ulaşılabilen çocuk resimlerini anlayabilme öncelik olarak birkaç temel ana unsurla başlar. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Kullanılan renkler.

Çocuğun resmini inceledikten sonra değerlendirmesini de yaparken renkler konusunda dikkat edilmesi gereken ince detaylar elbette vardır. Ancak bu yorumlamaya başlamadan önce ortamda bulunan materyallere yani kullandığı boya malzemesinin renk sayısının yeterliliğine bakmak gerekir. Elinde tuttuğu boyasını, mecburiyetten veya isteyerek alma seçenekleri vardır. O yüzden sıklıkla sürdüğü boya rengini kullandığı diğer renklerle de ilişkilendirmek gerekmektedir(Malchiodi, 1998/2005).

Renklerin kendine ait dillerinin olduğunu bir çok tez konu almıştır. Bunlardan gri ve siyah depresyon belirtilerini simgelerken, kırmızı duygusal gelişimi belirtmiştir. Mor rengin kullanımında moral düşüklüğü, mat renklerin çoğunluğu hassasiyetle örtüşür. Çocuğun elinde

bütün renk seçenekleri varken kendisi sadece üç, dört renk tercih ediyorsa yorgunluk, isteksizlik ve mutsuzluk gözlemlenir.

Analizde çizgilerin dili.

Çocuk kalemi kullanırken farkında olmadan kendi iç dünyasını yüzeye yansıtıyor. Kişisel özelliklerini de yansıttıkları çizgilerde bastırılmış çizgiler, duygusal anlamda gerilim yaşama, baskıdan dolayı yırtılmış yüzeylerde saldırgan yapı, belirsiz çizgiler pasiflik, çok silgi kullanımı özgüven eksikliğini belirtebilir(Yavuzer, 1992).

Çizilen resimde insan figürü boyutu.

Figürlerin kağıdı dolduracak derecede büyük olması kaygı ve stres belirtisi olabiliyorken, küçük olanlarda veya sayfa köşesinde olması öz güven eksikliği olabilmektedir.

Yüzeye yerleştirilen objelerin yer ve yönleri.

Yapılan gözlemler sonucu ortaya çıkan durumda, objeler veya figürler yüzeyin soluna çizilmişse geçmiş, sağına çizilmişse geleceği simgelemiştir. Resmin içeriğinin sol tarafı olumsuzlukları ve mutsuz olayları barındırırken, sağ tarafı güzellikleri, hayalin içindeki mutlu anları içeriğine taşır(Yavuzer, 1992).

Verilen sürede resmi çizen çocuğun yaptığı çalışmaya ilgisi ve zamanı kullanma yeteneği.

Birey resmini çizerken zamanı çok harcıyor ve isteksiz çiziyorsa mutsuzluğun belirtisi olabilir. Hızlı çizilen resimde özentisizlik varsa ve yüzey üzerinde dağılımlık, bütüne bağlanmamışlık söz konusu ise çocuk resmi çizmeye isteksizdir. Hemen çizilip bitmesini istiyordur.

Yüz ifadesine göre çocuğun iç dünyasının yansıması.

İnsan figürlerinin çiziminde genelde çocuk gülen yüz ifadesine öncelik gösterir. Bu kendi yaşamında da mutlu olan çocuğun düşüncelerinin ve ruh halinin olumlu yansıması olabilmektedir.

Resimdeki insan figürünün yorumlanması.

Çocukların çizmiş olduğu resimler incelenirken insan figürü çizimleri bize bazı önemli ipuçlarını verir. Çocuk düşüncesinden türemiş ve çiziminde ortaya çıkmış olan insan figürünü ele alırken resimde insan figürlerine yer verip vermediği, resimde ki konumu, duruş biçimi, boyutu bakımından büyüklük-küçüklük durumu, resimde ki diğer figürlere kıyasla orantı şekli

bizim için mühimdir. Vücudun bazı uzuvlarının kk ya da büyük çizilmesi veya hiç çizilmemesi olması yine önemli ipuçlarından. Bu uzuvları çizerken kullanılan abartı değişik yönleriyle çocuğun i dünyasını yansıtılmaktadır.

Kafa izimi.

Son derece büyük başlara sahip insan resmi çizenlerin zekâ ve yetenek açısından kendilerini başkalarından daha aşağı gören kişiler olabileceği düşünülmektedir. Bu durum genellikle kendini başkalarından daha üstün ve zeki gören kişilerde de farkedilir. Zeki kişilerde büyük baş, öğrenme arzusunu simgeler. “Başın gövdeye uygun büyüklükte yapılması; bir normallik belirtisine işaret edebilir.” (Sağlam, 2011, s. 60)

Burun iziminde verilen mesaj.

ocuk solunumda sıkıntı yaşıyorsa burun kısmını oldukça iri çizebilir. Aynı zamanda çizilen yüzde burun yoksa kişinin güçsüz olabileceğini de vurgular(Arıcı, 2006).

Dişler.

Saldırganlık eğilimi olan çocuklar dişleri çok belirgin, iri ve görünür izebilmektedirler(Arıcı, 2006).

Gz izimi.

Resim düzlemindeki figürün gözleri görme yetisini belirtirken ocuk ister istemez duygularını da yansıtılmıştır. Büyük ve belirgin gözler çocuğun etrafı ile sık ilişki kurma isteğinde olduğunu simgelerken, kk nokta veya özensiz ya da çizgi şeklinde çizilen göz çocukta üzüntüyü, problemlerini saklama eğilimini belirtir. Eğer ocuk tek göz izmişe bu, onun korkularının olduğunun belirtisi olabilir(Arıcı, 2006).

İnsan figüründe dudak izimi.

Konuşmaya yarayan ağız ve dudaklar çocuklarda farklı çizimler meydana getirir. şiddet meyilli çocuklarda ağız açık ve dişler görülebilir. Resimde figürün ağzı yoksa soyutlanmış bir bireyle karşı karşıya olduğumuzu kavrayabiliriz. Aynı zamanda bu kişiler düşüncelerini ortaya atmada zorluk yaşayan çocuklar olmuştur. Dudakların özenle izilmış olması da açık vaziyette ise eğer, “iletişim istekli ocuk”, kapalı ise susmayı tercih eden “iletişim eksiki olan ocuğun” (Altınköprü, 2003) olabileceğinin göstergesidir.

İnsan kulak çizimi.

Bu yaş gurubunda resmedilen insan figüründe kulakların çizilmemesi çocuğun dış dünyayı duymak istemediği, resim çizerken sadece kendi dünyasına kapanıp işini yaptığı belirtisi olabilmektedir. Ancak kulak olduğundan büyük çizilmişse bu, kişinin dış çevreyi çok fazla duymasına işaret olabilir (Arıcı, 2006).

İnsan çenesi çizimi.

İnsan çenesi büyük ve sivri ise çocuğun sürekli başka kişilerden destek beklediğini gözlemleyebiliriz (Arıcı, 2006).

İnsan boynu çizimi.

Kendi hislerini dizginleyebilen çocuk boyun kısmını belirgin çizebilir. Yüksek ve dar olan boyun bizlere çocuğun isteklerini kontrol edebilen birey olduğunu simgeler(Arıcı, 2006).

İnsan omzunun ve gövdesinin çizimi.

İnsan figürünün vücudunun keskin hatlı olması çizen çocuğun sert bir yapıya sahip olduğunu hissettirirken daha belirsiz hatlarla yuvarlak geçişler yapan birey daha ılıman bir yapıya sahiptir (Atasoy, 2016).

İnsan figürünün kol ve ellerinin çizimi.

Resmi yapan yaş gurubu dikkate alındığında, figürün kolları sağa ve sola açıksa artı sosyal iletişime, kapalı kollar asosyalliğe işaret edebilir. Kişiler ile iletişime ihtiyacı olan çocuk genelde kolları çok büyük çizer. Kısa kol çizilmişse de karşılıklı anlaşmada yetersizliğe simbolizedir. Geniş el uzun tırnak ise; sorun yaşayan, mutsuz, saldırgan kişiliği simgeleyebilir. Kollar bedene bitişikse içe dönük, iki yana açık ise iletişim kurmaya müsait, yukarı doğru açık ise sevinç, aşağı sarkıtılmış kollar ise normal durumları işaret eder(Atasoy, 2016).

Figürün ayaklarının çizimi.

Çizilen ayak büyüklük ve küçüklük durumuyla çocuğun iç dünyasını, dış dünyasını ve ailedeki yerini belirtir. Büyük olma halinde çocuk kendinin desteğe ihtiyacını belirtir. Küçük olması ise güvensizliği temsil edilmektedir. Aşırı uzun ayak çizilmesi çocukta bir ürkekliliğin var oluşunun belirtisi olabilir (Atasoy, 2016).

Resimde insan figürünün fiziki görünümü.

Vücut olarak şişman çizilmiş insan figürü çocuğun kendi görünümünden hoşnut olmadığının işareti olabilir. Cansız, belirsiz çizgilerle meydana gelen insan figürü çizen kişinin öz güven eksikliğinin olduğu bildirilebilir (Arıcı, 2006).

Ergenlik yaş dönemindeki çocukların insan figüründe ki cinsiyet belirtilerini çizmeleri.

Bu yaş grubu çocukların özellikle 12 yaş üstü olanların resimlerinde cinsiyet farkı gözlemlenir. Ergen kişi cinsiyeti hakkında bilgi edinemediğimiz figür çizmişse bu, onun kendi kimliğini henüz tamamlamamış anlamına gelebilmektedir. Özellikle erinliğe yeni adım atmış bir erkek resimlerinde daha çok kas ve gücü simgelemeye çalışır. Kendisinde gördüğü eksikliği resmiyle tamamlar (Yavuzer, 1992).

Resme genel bakış.

Detaysal olarak incelendiğinde resim, bir çok mesaj verebilmektedir. Örneğin; resim süslemelerden ibaretse, figürler rengarenk ve süslü ise bu dikkat çekmeye, gösteriş, mübalayı sevmeye işaret olabilmekte, sigara, içki vd. kötü, zararlı sayılan maddelerin varlığı çocuğun antisosyal olduğuna, şiddet içerikli mesajların, problemler ruh sağlığına, silah sayılabilecek her türlü objelerin varlığı saldırgan yapıya sahip olmanın belirtileri sayılabilmektedir.

Çocuğun kendi ailesini resmetmesi.

Çocuk bu resimde ailesi ile olan ilişkilerini ortaya çıkarır. Yaptıkları çalışmada kendi ailesi ile ilgili genel durumları, duygu ve düşünceleri hakkında bilgi verir. Korku, istek, endişe gibi veya ailesinde olmasını istediği, istemediği insanları bu resimlerde kolayca sergileyebilmektedir. Çocukların çiziminde kişiler arası iletişimin nasıl yürüdüğünü de gözlemlenebilir özellikle aile içerisinde kendisini algıladığı statü ve yetişkinler arasında oluşan problemler ve çözümleriyle ilgili ipuçları barındırır (Uzun, 2018)

Aile resmi çizilirken çocuğun hislerinin yansımaları.

Özellikle; resmi çizen bireyin yaşı ile uyumu, resmin içeriğinin olumlu veya olumsuzluk belirtisi, çizginin bastırılma seviyesi, ortamdaki objeler (detaylar), resmin çizildiği yüzeyde aile fertlerinin hepsinin orada olup olmamasına dikkat etmek gerekir.

Aile fertleri çizilirken genelde çocuk en sevdiğini öne alır, daha az sevdiğini biraz daha geriye alarak çizer. Diziliş sırasında öncelik soldan başlar. En sağdaki kişi çocuğun en sevdiği kişi olabilir. Değer bakımından dereceleri düşük olan ise en sola çizilmiştir.

Ortamda kendine yakın hissettiği kişiyi en yakınına çizen çocuk, iletişimde sorun yaşadığı insanı en uzağa çizebilmektedir.

Aile fertlerinden birinin büyük çizilmesi.

Anne ya da baba büyük resmedilmiş ise, ailede içerisinde büyük resmedilmiş kişinin sözünün geçtiği ayrıca çocuğun bu kişiden çekindiği söylenebilir. Bunun yanı sıra bazen çocuklar hayran oldukları ve kendilerine örnek aldıkları aile üyelerini de büyük çizebilirler. Eğer baba büyük, anne çocuktan daha küçük çizilirse; babanın anne üzerinde baskı kurduğu ve ona şiddet uyguladığı sonucu çıkarılabilir.

Aile fertlerinden birinin çizilmemesi.

Eğer çocuk kendisini annesinin yanında çiziyorsa annesini çok sevdiğinin göstergesidir ve annesinin daha çok sevdiğini düşündüğü kişiyi aile çemberi dışına alıp kendi istediği şekle bürünmüş olur. Çocuklar genelde anne baba ve kardeşlerini sevdikleri ya da sevmedikleri akrabalarını kendi iç dünyalarına göre çizip resimlerine yansıtırlar. Kardeş sayısı fazla olan çocuklar kardeşi olmayan çocuklara göre çizimlerinde daha fazla insan çeşidi kullanırlar(Yüksel, Kurt, Gülsü, Akdağ, Aydın, & Erdoğan, 2016). Aile resimlerinde genelde insan ilişkileri ortaya çıkar.Sosyal dayanışma ve bağlılık bu tarz resimlerde ortaya çıkar.Çizimleri aynı zamanda aileye olan aitlik ve iletişimdeki kuvvet ya da zayıflığı belirtmekte çok etkilidir.

Ailedeki hiyerarşi (önem derecesi).

Çocuğun zihninde ailesinin içinde baskın olan otoriter kişi en büyük boyutta çizilmektedir. Ancak kendisini çizdiği boyuta dikkat etmek gerekmektedir. Çünkü kendini küçük ve bir köşeye çiziyorsa bu, onun kendisinin ailede yerinin olmadığını kaygısının belirtisi olabilir. Kendisini en büyük çizen çocuk, benliğini yüceltmış demektir (Okyay, 2008).

Resimde aile dışı bir canlının varlığı.

Yüzeydeki resimde aile hariç kedi, köpek, kuş vb. canlıların çocuğun kendisine yakın halde çizmesi onun ruhsal açıdan eksikliğini bu canlılarla doldurduğunun işareti olabilir.

Ayrıntıların varlığı.

Resimde ayrıntı ne kadar çoksa bize o kadar bilgi verebilir. Örneğin; ailede yasaklar ve bilinmezlikler varsa resimde sıklıkla ve yoğunlukla şapka, atkı, fermuar gibi detaylar olabilir.

Sevgi ve renk seçiminin orantısı.

Çocuklar renk seçimlerini sevdiği kişilere ve ortama göre değişikliğe uğratabilirler. En sevdikleri kişiyi canlı, parlak renklerle boyayarak, hoşlanmadıkları solgun renklerle boyarlar. Aynı zamanda ortamlarında mutluluk ve sevecenlik varsa sevdikleri renklerle donatırlar. Ayrılık, kaygı beklentisi ve mutsuzluk vb. durumları varsa gri tonlar ağırlıkta olmak üzere koyu ve mat renkleri kullandıkları görülmektedir.

Resimde evler ve ağaçların varlığı.

Ev resmetmenin yorumu.

Çocuğun çizdiği resimde evlerin yorumu yapılırken ayrıntılar gözden kaçırılmamalıdır.

Çizilen ev, içinde aileden bir birey ile yaşanılan ev ise çocuğun iç dünyasını açık açık gözler önüne serer.

Semboller çoğu zaman bir çok şeyin işareti olmuştur. Bunlardan kare; korumayı, sınırlı olmayı ve dengeyi işaret ederken, üçgen; baba, anne ve çocuk üçlemesini yansıtır. Çoğu çocuk farkında olmadan bu üçgen çatıları çizer. Bunun nedeni ev içindeki yapının bu kişilerden oluşmasıdır (Çakmak, & Darıca, 2012).

Çocuk yaş düzeyine göre çizim şekli değişiklik gösterirken buna ev tasvirleri de dahil olur. Örneğin yaş ilerledikçe bina görünümleri yuvarlaklardan kareye, çatı tipleri ise üçgen ve üç cepheli olabilir. Baca, kapı ve pencere çoğaltılması yine yaş düzeyi ile ilgili bir durum olabilir.

Her birey bambaşka dünyalara sahip olduğu gibi değişik alanlara da ilgi duyabilmektedir. Yaptığı çalışmada çocuk, kendi yönetim ve alakasını yansıtırken en sık kullandığı ev çiziminde ve ağacın o düzlemde varlığıyla orada istem dışı kendini bildirmektedir. Bu varlıkların olduğu resimler incelenirken her bir ayrıntıya dikkat etmek gerekmektedir. Ancak yine dikkat edilmelidir ki her resim kesin sonuç veremeyebilir. Yine konu ve çizen kişi ile ilgili doğru bilgilere sahip olmak ilk öncelik olmalıdır.

Ev çiziminde dikkat edilen renkler.

Resimde kullanılan boyaların renklerinin var oluş yerlerinin her objede ayrı ayrı veya benzer anlamları olabiliyorken; içerisinde ev olan resimlerinde renklerin kendi aralarında bize bir şeyler akseden konuşmalarını gözlerle duyabilmek pek mümkün olabilmektedir.

Örneğin; siyah, mavi, kahverengi, yeşil, turuncu, mor, kırmızı, sarı veya tüm renklerin birlikte uyumlu dansları ile renk cümbüşü. Resimde evler her renk olabilir. Ancak çocuğun ruh haliyle bütünleşen renkler bambaşka yürütülürken bizlere apayrı durumlar olabildiğini aksettirebilmektedir. Depresyonu işaret edebilen siyahın, çocuğun kendini denetleyemediğini vurgulayan mavinin, duygusal yükü olan çocuğun çizdiği kahverengi evin, gerçeklik dürtüsü olmayan yeşil renkli evin tehlikeden uzak kalma arzusuna, duygu karmaşasını yansıtan turuncunun bolluğunun, güçlü ve lider olma arzusunu barındıran morun, çevrenin ilgisini bekleyen çocuğun kırmızıyı kullanmasının, içinde çevreye kin ve nefret besleyen çocuğun ise sarı rengi, özellikle “evin içinden camlarını boyamasının” (Halmatov, 2016) ne demek istediğini anlayabilmekteyiz.

Ev çizimi yanı sıra detaylandırma.

Eğer çizim içerisinde ayrıntı yoksa çocuğun hayal gücünden ziyade zihin gelişiminde problem olabileceği düşünülebilir. Ancak inceliklere fazla yer verilmişse bu kişide çevreye karşı lider olma isteği, kendini sınırlandırmama gibi özelliklerin olduğunu gösterebilir (Yavuzer, 2005).

Çalışmada zemin çizgisinin yeri.

Yer (zemin) resimde objelerin havada uçmadığının görsel çizgisi olmuştur. Çocuk resim çizerken kağıdın üst kısmına yatay bir çizgi çizerek üst tarafını gökyüzü nitelendirir, ilerleyen zamanlarda, zemin çizgisi ile gökyüzü çizgisi arasında kalan boşluğu “hava” olarak adlandırır (Yavuzer, 1992). Aynı zamanda hissiyat olarak yere sağlam basma, güvenme, dayanak izlenimlerini taşır. Resimde var olan objelerin zemin üzerine yerleştirilmesi olası bir durum varsayılabilir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus belirgin veya sönük çizilmiş olmasıdır. Çünkü zemin kalın, fazlasıyla belli edilerek çizilmiş ise; endişe, tedirginlik anlamı taşıyabilir. Aynı şekilde yine zemin, bilinçli bir halde eğik çizilmiş ise kişi bir başkasına bağımlı ve kaybetme korkusunu taşıyan birey olabilir (Halmatov, 2016).

Bu çizginin sol tarafa doğru inmesi, gelecek endişesinin var oluşunun, olumsuz hislerin varlığı anlamına gelebilir. Güçlü bireyin zorlukların üstesinden gelme güdüsü çizgisinin sağdan sola doğru yukarıya çıkmasıyla kendini bize gösterebilir. Çocuğun ruh halinin iyi olmasını çizdiği zemin çizgisinin kavisli oluşundan anlayabiliriz. Ancak çizgi

belirgin halde çizilmemişse bu, güvensizliğin işareti olabilir. Kişisel dengeyi tıpkı bir terazi misali eşit tutabilmeyi çabalayan çocuk bireyin resimlerinde bu çizginin sağ ve sol (iki yanının) net, ortasının ise bastırılmadığı görülebilir. Zemin çizgilerinde dikkat edilmesi gereken nokta bilinçli yapılan durumlardır. Yine bilerek ve isteyerek yüzeydeki objenin altındaki zeminin hangisinde daha kalın olduğunu fark edince o çocukta o objeye veya durumdaki varlığa karşı bir düşmanlık olabileceğini düşünebiliriz. Zemin çizgisi olması gerekenden çok ise ve sayfa zeminle parçalara bölünmüş ise çocuk içsel çelişkide olabilir (Halmatov, 2016).

İçeriğin yüzey üzerindeki yeri.

Resim çizildiği eller ve duygular neticesinde her bölüme yerleştirilebilir. İstendik dışı duyguların görsel ifadeye yansımaları bu bağlamda çocuğun iç dünyasını kolaylıkla yansıtabilir. Bir kâğıt, düz bir tahta vd. ne olursa olsun hepsinin bir merkezinin olduğunu düşündüğümüzde; çocuk, resmini var olan merkez kabul edilen yerden uzağa çiziyorsa bu, onun kimseye karışmama, içinde yaşadığı sıkıntıdan hayalleri sayesinde kurtulmaya, başarabilecekleri konusunda karamsar olmaya işaret olabilir. Ancak merkezde olan resim çocuk hakkında güven duygusu eksik birey olmama konusunda fikir verebilir.

Derinlik içeren resimler.

Perspektif adı olarak geçen resimde derinlik bir bakış açısidir. Bu açı çocuğun insanlara, olaylara, durumlara veya objelere olan uzaklık, yakınlık olabilmektedir. O yüzden perspektif resimleri kural konmaksızın bizlere birçok mesaj iletebilmektedir. İnsanlarla olan iletişimini de bilinçsiz bir şekilde resmiyle yansıtan çocuk perspektifi içerisinde barındıran çalışmada daha net gözler önüne serilebilir (Bayraktar, & Sayıl, 1989).

Bunlardan yan çizilmiş görünümlü objeler, çocuğun göz kontağından kaçma, çevreyle olan iletişiminden bir an önce kurtulma isteğinin olduğu hissiyatını verebilir.

Şeffaflık.

Genelde bu yaş gurubunda saydamlık zekâ geriliği veya duygusal anlamda sorun yoksa resimlerde pek görülmez (Yavuzer, 1992).

Resimlerde hava durumu.

Gerçek yaşantıdaki gibi hava durumunun açık ya da kapalı olması nasıl ruh haline etki ediyorsa, resimlerde bu tam tersi izlenim oluşturabilmektedir. Duygular resimdeki gökyüzü olaylarını etkileyebiliyor. Çocuğun ruh hali bozuk ise veya konu ona olumsuz izlenimler

bırakıyorsa hava atmosferini koyu, kapalı, bunaltıcı yapabiliyorken, mutluluk hissi uyandıran tüm olgular onun resminde havanın açık ve güzel olabildiği renkler sunmasına neden oluyor (Halmatov, 2016).

Ev (barınak) çizimi detayları.

Çatı çizimi.

Resimde hayali simgeleyen unsurlardan bir tanesi çatıdır. Somut dünyadan soyut alana geçişte tam anlamıyla hayal gücünü kullanan çocuk çatıyı farklı çiziyorsa çiziliş şekline göre bireyde olumlu ya da olumsuz birçok psikolojik durum olabileceği gözden kaçmamalıdır.

Ev çiziminde bahçe duvarları (çitler).

Genelde bu tarz resim yapan çocuklarda hayal dünyanın genişliği dikkat çeker. Eğer bir çocuk ev çiziminin yanında çit şeritler kullanmışsa dış dünyadan kopuk tamamen kendi iç dünyasıyla alakadar bir yapıya sahiptir diyebiliriz (Halmatov, 2016).

Çatıda bacanın önemi.

Baca yok ise; çocuk kendini evinde mutsuz hissediyor anlamı taşır. O ortamda sıcaklık yakalayamayan birey genelde çizdiği ev üzerine baca çizmez.

Duvar çizimi.

Çizilen duvarın temel çizgisi yok ise; çocuk gerçeklikle bir bağ kuramıyor olabilir.

Kararlı bir birey duvarla çatı arasındaki o çizgiyi bastırarak çizebilir.

Duvar çizgilerinin neredeyse tamamı belirgin ise bu, kişinin bilinçli bir akıl gücüne sahip olduğunu gösterir (Halmatov, 2016).

Binada kapı.

Eğer kapı denilen kısım yok ise çocuk hislerini ifade etmekte zorlanıyor diyebiliriz. Genelde de ebeveynleri arasında kendini açamıyordur.

Pencerelerin binalardaki yeri ve önemi.

Çocuğun çizdiği ev resminde pencere onun iletişim yeteneği hakkında bilgi verir. Binada pencere çizilmemiş ise, savaşmaya hazır düşmanca hisler taşıyor olabilir, pencerede perde olması varlığını, iç dünyasını gizleme isteğine, açık kalmış pencere örtüsü ise kişiler arası iletişime geçmede kaygıyı belirtebilir (Halmatov, 2016).

Resimlerde bulunan ağaçlar ve ifade ettikleri.

Ağaç resimlerini her açıdan inceleyebiliriz. En yalın ifade ile söyleyebiliriz ki ağaç, çocuğun resminde kendini yansıtmıştır. Etrafında olan iletişim, soyutlanmışlığı, karar ya da kararsızlığını ağaçları olan çalışmadan anlayabiliriz. Bazen tek ağaç yalnızlığı, iletişim kurma ihtiyacını simgelerken; çok çizilen ağaç, baskı yaratılmışlık veya kaygı hissiyatını yansıtabilmektedir.

Kuru dalları olan ölmüş ağaç kişinin kendisini yetersiz, huzursuz ve boşlukta olduğunu simgelemektedir. Bu kurumuş ağaç eğer herhangi bir hastalıktan, kasırga veya buna benzer faktörlerden dolayı o hale gelmişse, kişi bunun sebebinin çevreye bağlıyorsa, gerçekte yaşadığı olaylardan çevreyi sorumlu tutuyor olabilir. Kök, gövde veya dalı kesilen ağaçlar bize çocukta benlik duygusu olduğunu gösterebilir. Çocuk yardım istemesine rağmen hayatına dair kimseden cevap alamamışsa ağacı kuru çizer ve onu zamanla da olsa yeşertemez. Ağaç ölmeye mahkumdur onun gözünde (Halmatov, 2016).

Ağacın bölümlerinin mesajları.

Kişilik anlamında sürekli değişkenlik gösteren çocuklar genelde ağaçların gövdelerini büyük, yapraklarını ise küçük çizmektedir. Bu, onların kendilerini yetersiz hissetmelerinden kaynaklı olabilir (Yavuzer, 2005).

Dalların resimde verdiği mesaj.

Ağaçtaki dallar yuvarlak çizilmiş ve gövdesi sıradan karşılıklı çizgiden oluşmuşsa, çocukta etrafa karşı düşmanlık olabileceğini söyleyebiliriz. Nadir de olsa katı düşünceleri mevcut olabilmektedir.

Ağaçlar çocuğun şu anki yaşantısı hakkındaki durumunu yansıtır. Yani ya şimdiki durumunu ya da olmak istediği durumu bildirebilir. Hayalleri geniş olan çocuk resmini haddinden fazla çizer. Bu da onun düşüncesinin gerçek hayatla olan ilişkisinde hayal dünyasının daha geniş olduğunu belirtir (Halmatov, 2016).

Küçük küçük ağaçların varlığı eksiklik duygusunu belirtirken, gövdede var olan ufak bir hayvan figürü, kişilik sorunlarını veya herhangi bir şeyde suçluluk hissiyatını işaret edebilir.

Resimde güneş figürünün detaylı incelenmesi.

Güneş demek resimde baskın kişi demektir. Bu baskın karakterin resmi yapan çocukla olan bağı sayfadaki yerine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin, güneş ile ağaç veya

herhangi bir obje arasında bulutun olması, kendi etrafında baskın karakterli olanla münasebetinde kaygılı olduğunu, güneş her hangi bir şeyin arkasında kalmış ise bu, çocuk için değerli olan kişi ile kendisi arasına birilerinin girdiğini ve güneşin (sevdiği kişinin) onu koruduğu hissine kapılmasını çağrıştırabilir.

Yaşayan güneş çizimi.

Genelde tüm çocuklar resimlerinde güneş çizimini yaparlar. Ay görüntüsüne bu kadar sık rastlanmasa da güneş hep görülür. Çocuğun zihninde güneş, ay ve yıldızlar hepsi canlıdır. Bu yüzden onlara kişileştirme yaparak kendilerine benzetirler (Halmatov, 2016).

Çiçek çizimleri.

Çizimlerde kullanılan çiçek desenlerinde hep açmış yapraklar ve sap olduğu görülür. Çiçeğin etrafında ise sarı bir güneş ışık saçar. Açık bir havası olan atmosferde rengârenk boyanmış bir görüntü ile karşılaşılır. Çiçek çocukta mutluluğu sembolize eder. Mutsuz olanlar bu deseni çizmeyebilirler (Halmatov, 2016).

Alaka ve cinsiyete göre çocuğun ilgi alanı.

Çevre, kültür gibi daha birçok örnekle çeşitlendirilen etmenlerin çizimleri etkilediği gibi cinsiyet farklılığı da resim temalarını fazlasıyla etkileyebilmektedir. Kız çocukları genelde masal, sirk vb. konuları işlerken, erkekler araba, uçak, at figürlerine önem verirler ve çalışmalarında kullanırlar.

Geçmişte yaşanan hadiselerin resme yansımaları.

Geçmişte yaşanan hatıralar.

Çocuk hafızasında bir çok anıyı gizler. Bunların dışarı yansıtılmasına en büyük çalışma resimleridir. Bu açıdan resim incelemelerine göre çocukların geçmişte yaşadıkları bir takım olumlu ya da olumsuz olayların görsel çalışmaları aşağıdaki gibi olabilir.

İnsan dışı varlıkların kişiselleştirilmesi.

Resimlerinde kişileştirme yapan çocuklar genellikle sevmedikleri nesne veya varlıkları sevmedikleri insanla özdeşleştirirler. Sevdikleri kişileri ise aynı şekilde yine beğendikleri varlık ya da objelerle eşleştirirler.

Çocuk çizimlerinin gerçek hayatla ilişkisi.

Genellikle yaşadıkları çevreden izledikleri haber veya programlardan etkilenen kişilerdir çocuklar. Bu durumu resimlerine yansıtan 11-14 yaş arası öğrencilerin çizdikleri

görsel çalışmaları şu şekilde görebiliyoruz:

Çocuk bireylerin çizimlerinin incelenme süreci.

Çocuk resimlerine dair, 1885-1920 yılları içerisinde pek çok inceleme yapıldığı görülürken, dönemde farklı ülkelerde çizim çalışmalarının biriktirildiği ve çözümlenmeye çalışıldığı görülmüştür. “Çocuk resimlerine ilgi belki de her zaman olmuştur ama bu yöndeki resmi araştırmalar, yüz yılın başında akıl hastalarının resimlerine artan ilgiyle ve Freud ile Jung’ un çalışmalarının artan ünüyle ortaya çıkmıştır” (Malchiodi, 1998/2005).

Eski zamanlarda yapılan resim çocuğun zihninin alıntısı olarak bilinirdi. Güncel araştırmalar sonucu kişinin sosyo-kültürel yapısına göre değişiklik olduğu, boyama kitabı, dergi, gazete ve kitap okunan ailelerde yetişen çocukların resimsel olarak kendilerini ifade etme becerilerinin geliştiği bilincine varılmış durumdadır (Özkaya, 2007).

Çocuk resimleri ile analiz yaparken başarılı olmanın ana kaynağı, çocuğun kendi gelişim sürecini, çevreyi baz alarak inceleme yapılmış olmasıdır. İlk inceleyenler arasında yine Kerschensteiner (1905) ardından Rouma (1913) ve Luquet (1913-1927) olmuştur. Bu kişilere göre çocuk, resmi çizerken aslında kendini yansıtıyordu. Sağlıklı duygusal gelişim süreci geçirmesini hedefleyen V. Lowenfeld bu incelemelerin faydasına inanıyordu. 1940’ dan itibaren bu resimlere ilgi arttı. Psikoanalize duyduğu ilgi ve Walden’ da çocuklara resim öğretmesi sonucunda Naumburg, resmi sembolik bir konuşma biçimi olarak görmeye başladı ve serbest (spontan) resimle anlatımın psikoterapotik tedavi için faydalı olduğu sonucuna vardı (Akt. Malchiodi, 1998/2005, ss. 36-37)

1950 yıllarından sonra ise bir takım testlerle veriler elde etme çabalarına gidildi. Artık son 15 yıl içinde bu incelemeler bilişsel sürecin ürünü olarak amacını sürdürdü ve deneysel tekniklerle sürdürüldü.

Mantık çağında realite.

Çocuk bu dönemde gerçeklikle duygular arasındadır. Gözlemleri gerçekçi olsa bile, hislerinde mutlaka kendi yaşantısında olmasını istemediği renk obje veya olgu oluşum süreci vardır. Bu nedenle gerçeğe yakın çizimlerinde gözüne hoş gelmesi için mutlaka ortamda var olmayanlardan eklemeler yapmıştır. Örneğin, at figürü koşması gerektiği için koşturulmuşsa rengi çocuğun zevkine göre yapılabilmektedir. Bu resim ona göre bu şekilde güzelleştirilmiştir (Yavuzer, 2005).

Konuyla İlgili Araştırmalar

Dünya genelinde 19. Yüzyıldan bu yana resim çizimleri ile insanların iç dünyaları arasında derin bağlantılar kurulmuştur. Ve bu alanda birçok çalışma yapılmıştır. Ülkemizde de bu alanla ilgili çalışmalar yapılmıştır fakat henüz yeterince aydınlatılabilmiş bir alan değildir. Aşağıda verilen bölümde yapılan belli başlı araştırmaların beklenen amaçlara ulaşma düzeyleri ortaya koyulmuştur.

Yıldırım Doğru, Turcan, Arslan & Doğru (2006)'nın yaptıkları araştırmaya göre, çocuk resimlerinde aile kavramı değerlendirilmiş olup, çocukların cinsiyet sınıflandırılmasına göre çizim yapabilme ve aileyi tanıma durumlarında kızların erkeklere oranla daha başarılı oldukları ve yaşları ilerledikçe aileyi tanıma düzeylerinin arttığı gözlenmiştir. Diğer taraftan aileyi tanıma puanları kardeş sayısı değiştiğçe farklılaşmaktadır, okuldaki başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin ise goodenough harris testinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Batı (2012)'nin yaptığı araştırmaya göre, 04-12 yaş arası çocukların çizdikleri resimleri ve onların duygularını anlatmada resimlerinin önemini ortaya koymuştur. Çizimlerini oluşturarak kendini izah eden, yaşadığı sorunlarla ilgili ipuçları veren çocukları belirlemek ve bu sorunlarının çözüme ulaştırılmasına ve ilgili çocuğa yardımcı olmaya imkân sağlaması adına; resim etkinlikleri 04-12 yaş döneminde önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kutluer (2015)'in yaptığı araştırmaya göre, gelişim süreçleri belirlenirken çocuk resimlerinin bu alanda ki önemini araştırmakta olup, çocuğun iç sesini dinlemede ve onu tercüme etme konusunda resim yaptırmak gibi projektif metotların ne denli önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beytut, Bolışık, Solak ve Seyfioğlu (2009)'nin yaptıkları araştırmaya göre, hastaneye yatırılan çocukların, ruh hallerinin ne tür bir etki altında olduğuyula ilgili tanımlamalar yapmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamına alınan çocukların yaş ortalaması 10.5 ± 1.25 'dir. Çocukların çizdikleri resimlerde, yaşadıkları hastalıkların büyük oranda onların psikolojisini olumsuz yönde etkilediğini ve yine büyük çoğunluğunun hastaneyi olumsuz şekilde çizdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Artut (2004)'un yaptığı araştırmaya göre, okul öncesi döneminde bulunan çocukların ilk çizgilerinden meydana gelen karalama dönemi değerlendirilmiş, özellikle Kellogg'ın karalama dönemini kapsayan çocuk resimleri üzerine yaptığı araştırmalardan örnekler sunulmuştur(Artut, 2004).

Yüksel, Canel, Mutlu, Yılmaz ve Çap (2015)'in yaptıkları çalışmaya göre, okul öncesi dönemde ki çocuklarda, “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin algıları ile bu kavramlara yükledikleri duygu ve değerleri oluşturdukları resimler sayesinde incelemiştir. Çocukların “iyi” kavramıyla ilgili çizimlerinde en çok sevgi, neşe-eğlence ve mutluluk; “kötü” kavramıyla ilgili çizimlerinde de korku, üzüntü, kızgınlık – öfke duygulara rastlanmıştır (Yüksel vd., 2015).

Güvenç (2005)'in yaptığı bir araştırmaya göre, ilköğretimin birinci kademesinde bulunan öğrencilerin resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkiler incelenmiştir. Çocukların iç dünyalarında, renklerin önemli bir yerinin olduğunu; Çevre, okul, aile ve kültürel faktörlerin çocuğun renk tercihini etkilediği fikrinin doğruluğunu ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır(Güvenç, 2005).

Sadık (2014)'in yaptıkları çalışmaya göre, 11-12 yaş grubundaki çocukların yaşadıkları çevre sorunları ile ilgili farkındalıklarının resimleri aracılığıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sunduğu bilgiler ışığında çocukların resimlerinde genellikle çevresel problemlerle ilgili birden fazla konuya yer verdikleri, ele aldıkları sorunları neden-sonuç ilişkisi içinde resmettikleri belirlenmiştir. Alt ve üst sosyo kültürel çevrelerdeki çocukların dikkat çektikleri çevre sorunlarında farklılıklar gözükse de ozon tabakasının incilmesi, gürültü kirliliği, toprak kirliliği ve küresel ısınma gibi konuların çocukların farkındalığının en az olduğu sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır(Sadık, 2014)

Akbulut ve Saban (2012)'in yapmış oldukları bir araştırmaya göre, ilköğretim birinci kademedeki ki çocukların şiddet algılarını oluşturdukları resimler aracılığıyla incelenmiş, öğrenciler en çok aile ortamında ki şiddeti fiziksel olarak kendileri dışında (genel) bir şiddet durumunu gösteren resimler çizmişlerdir. Bunun yan sıra aile içinde şiddeti en fazla uygulayan kişi olarak “baba”, ve şiddete en fazla maruz kalan kişiler olarak ise “erkek çocuk” ve “anne” figürlerini çizmişlerdir (Akbulut, & Saban, 2012).

İlgili alan yazın taramasında ulaşılan çalışmaların ortak özelliklerinin, çocuk resimlerinde çocuğun iç dünyasını yapmış olduğu çizimler aracılığıyla yansıtıp yansıtmadığını göstermesidir. Bu araştırma yukarıda belirtilen araştırmalarla aynı anlamda paralellik göstermektedir. Farklılık olarak gösterilecek unsur ise ilgili alan yazın taramalarında da karşılaşılmayan özellikle 11-14 yaş grupları arası çocuğun yapmış olduğu çizimlerde yaş düzeyi ilerledikçe renk, biçim, perspektif vb birçok alanda değişiklik görülmesi sebebiyle iç dünyalarını yansıtmada verdikleri mesajlar teker teker ele alınması bakımından değişik bir çalışma olduğu ileri sürülebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, orta okul düzeyindeki 11-14 yaş grubundaki çocukların düşüncelerinin görsel ifadesindeki değişkenliğini, çizdikleri resimleri aracılığıyla sonuçları incelenen nitel bir çalışmadır. Nitel verilerin toplanmasında betimsel ve yapılandırılmamış görüşme teknikleri kullanılmıştır. Betimsel analiz; verilerin aynen alındığı, betimlendiği, resim çizilerek görselleştirildiği veya anlatıldığı analiz biçimidir. Ayrıca ayrıntı ve belli bir kurama dayandırılmadan yapılan analiz türüdür (Sönmez, & Alacapınar, 2011).

Karşılıklı duygu ve düşüncelerin paylaşımının bir sohbet havasında yapıldığı, belirli soru veya soruların olmadığı teknik “yapılandırılmamış görüşme tekniği” olarak nitelendirilebilir. Burgess’in tanımlamasına göre sohbetin genel bir amacı olsa dahi kesinlikle yönlendirici sorular sorulmaz(Akt. Sönmez, & Alacapınar, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmaya 2015–2017 eğitim-öğretim yılında, Erzurum ilinde, özel bir eğitim kurumunda, 5-6-7-8.sınıflarda okuyan toplam 250 çocuk katılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Çalışmadaki veriler 2015–2016, 2016-2017 eğitim-öğretim yılları arasında elde edilmiştir. Çocukların sıralara ayrı ayrı oturabilecekleri şekilde sınıf düzeni hazırlandıktan sonra öğrenciler uygulama alanına alınmıştır. Betimsel veri analizini uygulama adına, öğrencilerin her birine, pastel boya, kuru boya, sulu boya ve guaj boya ile 35x50 cm ebatlarında çizim kâğıtları dağıtıldıktan sonra ‘mutluluk-hüzün’, ‘sıcak soğuk renkler’ ve ‘zıt renkler’ konularıyla alakalı birer resim yapmaları gerektiği belirtilmiştir ve çalışmayı bitirmek için 40 dakikalık zaman dilimi verilmiştir. Ayrıca çizimlerin daha iyi yorumlanabilmesi adına yapılandırılmamış görüşme tekniği olarak nitelendirilen teknik kapsamında, çocuklardan çalışmalarını bitirdikten sonra çizim kâğıtlarının arka tarafına isim ve soyisimlerini, sınıf ve yaş düzeylerini yazmaları ve çizdikleri resmi kısaca anlatan yazılı ifadeleri istenmiştir. Bunun yanı sıra sözlü olarak da çizimlerinde yaptıkları, şemalar, figürler, renk kullanımı, resimde kullanılan figürler arası ilişkiler ve mekan ilişkileri hakkında sorular da sorulmuştur.

Veri Çözümleme

Çalışmada elde edilen betimsel, yazılı ve sözlü bilgilerin, nitel çözümleme teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmesiyle veri analizleri yapılmıştır. Betimsel verilerin analizi yapılırken çocuk resimlerinin yorumlanmasıyla ilgili alan yazın taraması göz önüne alınmış ayrıca alanında uzman rehber öğretmenlerle birlikte yapılan çizimler tek tek değerlendirilmeye alınmıştır. Elde edilen bulgular, verilen konu, resimde kullanılan teknikler, katılımcıların duygusal halleri başta olmak üzere genel kategorilere ayrıldıktan sonra, detaylı incelemeler yapılmıştır. İnceleme sonucunda katılımcıların yaş ve cinsiyetleri dikkate alınarak sosyal iletişim becerileri kızlar ve erkekler arasında değişkenlik gösterip göstermediği irdelenmiştir ve sonuca ulaşılmıştır.

Geçerlik Güvenirlik

Nitel araştırmanın geçerli olabilmesi için araştırmacının mümkün olduğu kadar tarafsız olması gerekmektedir. Geçerlik ölçme aracının amacına hizmet etmesi ve ölçtüğü olguyu doğru şekilde ölçmesiyle ilişkilidir. Bu bağlamda elde edilen veriler gerçeği yansıtması ile birlikte araştırma sonuçlarının geçerliliğini de sağlar. “Nitekim nitel araştırma yöntemleri, insan yaşamının ve sosyal dünyanın anlam ve deneyim boyutlarını anlamaya yöneliktir. Başka bir ifadeyle nitel araştırma yöntemlerinin doğası, istatistiksel veya ampirik hesaplamalara dayanmaz” (Brink, 1982 Akt. Arastaman, Öztürk Fidan, & Fidan, 2018, s. 47). Uzman görüşleri alınarak tarafsız bir şekilde elde edilen veriler analiz edildiği için çalışmanın geçerliğinin olduğu söz konusudur.

Araştırmadan elde edilen sonuçların tekrar edilmesi söz konusu ise güvenilirlik seviyesi yüksektir. Diğer bir ifade ile çalışma tekrar yürütülürse yine aynı sonuçları verir (Arastaman, vd. 2018). Bundan dolayı yapılan bu çalışmada aynı yaş grubu çocuklardan farklı yıllarda aynı sonuçlar elde edildiği için çalışmanın güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Orta okul 5, 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerinden; ‘ailem ve ben’, ‘insan çizimleri’, ‘çiçek, ağaç ve güneşli resim’, ‘mutluluk-hüzün’, ‘sıcak soğuk renklerle ilgili serbest resim’ ve ‘zıt renkler’ konulu resimler istendi. ‘mutluluk- hüznün’ konulu resimleri çizen öğrencilerden 5.Sınıf düzeyinin, resimleri daha realist düşüncede yaptığı ancak sınıf düzeyi arttıkça çalışma şeklinin daha soyut düşünce yapısı olmaya başladığı ortaya çıkmıştır. Soyut konu bakımından ‘sıcak-soğuk renklerle ilgili serbest resim’ ve ‘zıt renkler’ resimleri yine sınıf düzeyine göre değişkenlik göstermiştir. Bu soyut kavramı somutlaştırmaları istendiğinde ise her çocuk kendi ruh halini yansıtan renkleri kullanmışlardır. Çizdikleri resimlerin ardından hikayelerini yazan öğrencilerin cümlelerinden anlıyoruz ki; her çocuk psikolojisini veya yaşam tarzını yansıtan resimleri çizmektedir. Örneğin; mutsuz ve karamsar olan çocukların sürekli siyah renkle iç içe olması ve her resminde kullanması, yaşam tarzında herhangi bir olumsuzluk olmayan ve aile bağları iyi, arkadaş çevresinde sorun yaşamayan çocukların ise canlı renkleri kullandıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca söz konusu 11-14 yaş düzeylerinde olan çocukların çizimlerini ele aldığımızda, çizdikleri figürlerin şekil ve boyutları dikkat çekmektedir. Örneğin; çizilen figür eğer sevilen bir kişi ise veya hiyerarşi olarak daha büyük bir kişi ise resmin en büyük figürü olmaya hak kazanır ve esas konunun merkezinde yer alır. Ancak sevilmeyen ya da resmi çizen kişiden yaşça küçük ise konudaki en kısa boylu ve merkeze en uzak figür olarak çizildiği gözlemlenmektedir.

İlhami SAVAŞ’ın ‘Resimleri ile çocuk düşünceleri’ isimli yüksek lisans tezinde bildirdiğine göre: “ Küçük çocukların çizimleri ile gözlemler bir takım akıl hastalarının çizimlerine artan ilgi neticesinde, Jung’un araştırmalarının artmasıyla gündeme gelmiştir.” (Savaş, 2014: 16).

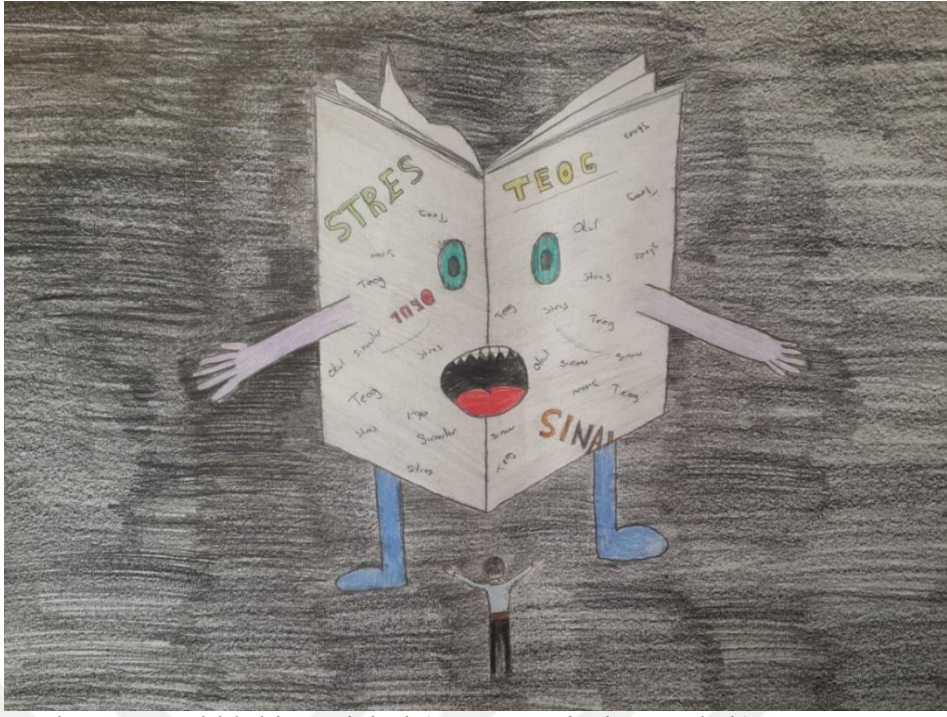
Şekil 1. İnsan çizimi (Yaş: 11 cinsiyet : kız)

Açıklaması: İnsan çizimlerine örnek

- a. Venger'e göre aile çiz testi ise "psikanalitik verilere dayanan projektif bir çalışmadır." (Akt. Halmatov, 2016) Bu resim sonucunda çocuğun ailesi ile ilgili çatışması, durumu belli olur.
- b. Ev, ağaç ve insan çiz testi "ilk resim testi" (Halmatov, 2016) olarak kabul edilir.

Bu testlerin yapılmasındaki avantaj zaman, mekan ve materyal zorluğu çekmeden istenilen yerde rahatça uygulanabilir olmasıdır.

Ülkemizde 8. Sınıf öğrencilerine yapılan TEOG adlı sınav neticesi çocuk bireyde bırakılan etki aşağıdaki gibi olabilmektedir.

Şekil 2. Sınav kaygısı sağlıklı birey çizimi (Yaş: 14, Cinsiyet: Erkek)

Açıklaması: “8. Sınıf öğrenci açıklaması: sınavlar, teog gibi korkularımızın üzerine gitmeliyiz. Böylece yenebiliriz.” Diyen bir öğrencinin kaygı ile baş etme yolları.

Şekil 3. Sınav kaygısı sağlıklı birey çizimi 2.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “teog a giren öğrencilerin beyinleri dışarı çıkar ve garip hareketler sergilerler.”

Şekil 4. Sınav kaygısı olmayan öğrenci çizimi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Renklerimi karışık olarak seçtim ve bir sıraya koydum. Bunun sebebi hayatımı bir düzen içinde yürütüyor olmam. Ve bir düzen olması gerektiğini düşünerek yaptım. Renkleri niçin böyle kullandım bilmiyorum. Üzerine kâğıtlar serptim. Hayatın akışının bazen adrenalini dolu olduğunu ya da olaylarla geçen zamanları belirtmek için. Resmimi sevdim. Bence güzel oldu.”

Şekil 5. Sınavın insanları etkilemesi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “resimde teog a karşı savaşan insanları resmettim bazıları yeterince teog’a karşı savaşabilirken, bazıları dayanamamış teslim olmuşlar.”

Kaygılı bireylerdeki çizimleri analiz etme adına aşağıda örnekler sunulmuştur.

Şekil 6. Çocuğun stresli ruh hali.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Kağıdı yırttım çünkü sanki o sınav kitapçığı yırttığımı düşündüm. Karaladım sanki o kitapçığı karaladığımı hissettim. Kağıdı buruşturdum çünkü bana yapamazsın diyenlerin ağızlarını buruşturdum.”

Kendisine güveni olan bireyin çizdiği resimde, tüm detaylar bulunur. Yüz mimikleri, bacaklar, kollar insan figürlerinde orantılı şekildedir. Objeler yüzeye uygun yerleştirilmiştir. Büyüklük-küçüklük oran orantısı aşırıdan uzak tam uygunluğu sağlamıştır. Çizgi netliği belirgindir. Özellikle olayda anlatılmak istenen figürler belirgindir. Güvenin en önemli belirtisi ise objeler zemine basmaktadır. Çizim, yapılan yüzeyin yan (sağ-sol), üst ve altına yapışık değil, merkeze güzel dağılır. Tüm figürlerde farklı hareketlilik vardır.

Şekil 7. Güven belirtisi.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

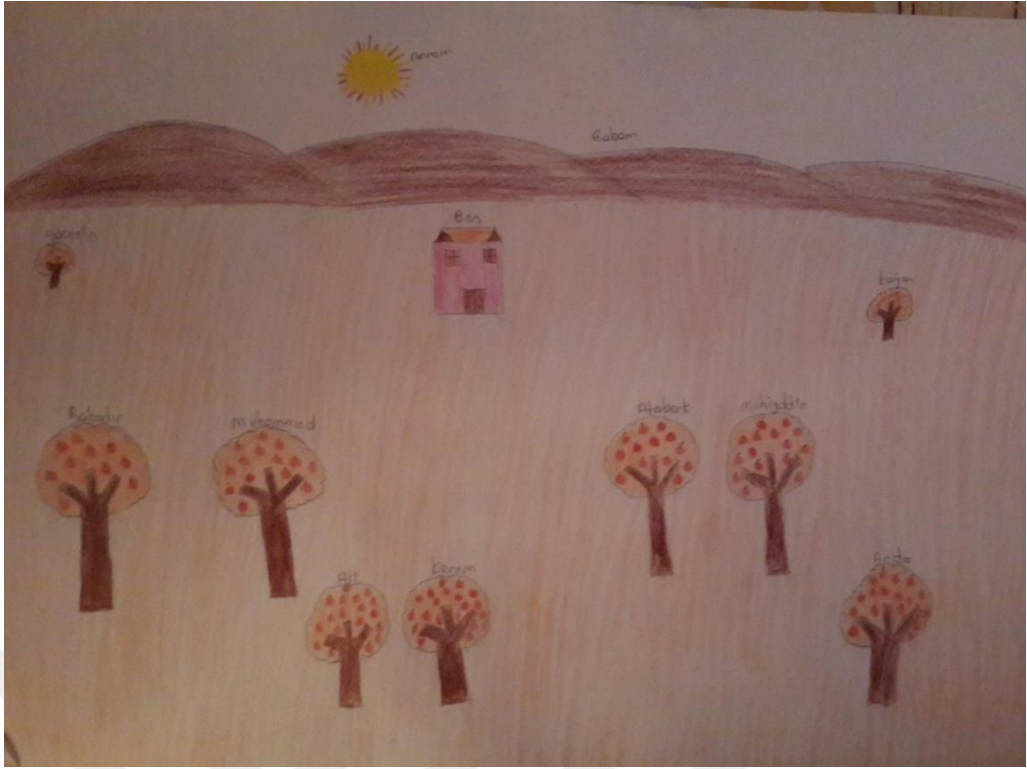
Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben annem babam dedem anneannem dedem babaannem amcam kuzenim yengem hemşire kardeşim. Olay yeri kardeşimin doğduğu hastane. Olayda kardeşimin doğumunu anlattım. Annem ameliyattan yeni çıktığı için baygın halde yatıyor. Anneannemgil ve babaannemgil bize yardımcı olmak için yanımızda.”

İstikrarlı kişilerin çizimlerinde genelde bütünsellik ve tamamlanmışlık vardır. Tüm varlıklar birbirleri ile uyum içinde açık ve nettir.

Şekil 8. İstikrarlı yapı.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Çocuklar genellikle önemsedikleri olayı olgu, kişi ve objelerin resimlerini çizerler. Resim aynı zamanda çocuğun çizdiği hikâyesidir. Bu hikâyeye kendinden bir şeyler mutlaka bırakacaktır. Özellikle söz konusu çocuk kendisi için değerli olan kişiyi resmetmeye çalışır. Bu kişiyi her zaman insan gibi değil başka objeyi kişileştirerek de yapabilir. Kendine yakın hissettiği kişiyi ne şekilde resmetmiş olursa olsun onu kendisine yakın ve büyük çizmiştir.

Şekil 9. Objenin kişileştirilmesi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Bu resimde dağlara benzettiğim kişi babamdı. Çünkü babam dağ gibi adam ve bizi kolluyor. Güneşe benzettiğim kişi annem çünkü annem güneş gibi bizi aydınlatıyor. Eve benzettiğim kişi benim çünkü çok arkadaş çevrem var ve herkesi toparlıyorum. En uzak ağaçlar benim en sevmediğim arkadaşlarım yakın olanlar ise arkadaşlarım.”

Eğer çocuk ailesinden birini küçük veya uzak çizmişse bu onun kaygısının olduğunu belirtebilir.

Şekil 10. Farklı bakış açısı.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Kardeşimi mikrop gibi çizdim. Mikrop olmasının nedeni çok huysuz olmasıdır. Babamın şeytan olmasının nedeni sinirli olması.”

Şekil 11. Farklı bakış açısı 2(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “En büyük olan benim çünkü hızla geliştikçim ve seneye ailedeki en uzun boylu kişi olacağım. Babam en çok benimle zaman geçirdiği için en yakınımnda kardeşim beni gıcık ettiği için onu virüs olarak çizdim. Annem hep kardeşimin yanımda olduğu için onu kardeşimin yanına çizdim.”

Anılarını çizerken çocuk; en çok aklında kalan durumu resmetmeye çalışır.

Şekil 12. Hatırladığım bir gün.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “Olayda annem ve ben varız. Olayda merdivenin başında duran annem. Ben merdivenden inerken düşüyorum ve sol gözümü morartıyorum.”

Genellikle hemen hemen her çocuk ağaç, güneş, yeşillik çizimleri yapar. Bunun nedeni ise çocuk birey hangi kültürden olursa olsun düşünce yapısı evrenseldir. O bunu ayırt edemez.

Şekil 13. Evrensel düşünce yapısı.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Çocuğun çizimi onun duygu ve düşüncesinin bir penceresidir. Ona bakabilmek için resminin analizinin iyi yapılması gerekmektedir. Her yaş gurubunda olan çocuğun kişisel özelliğine göre bireyler arası fark yarattığını bilsek de kendi kendine olan zihinsel ve bedensel değişimi sonucu bireysel çalışmalarında da farklılık gösterir.

Şekil 14. Mantık çağı, akran ilişkisi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “a: en çok yeşili kullandım çünkü içimi açan bir renk. B: Bir aşk hayal ettim eşi benzeri olmayan bir aşk. Leyla ile mecnundan kerem ile aslıdan daha büyük bir aşk. Bir çocuk eşsiz bir güzellikteki kıza aşık olur. Ve onu 4 yıl bekler ve onunla konuşmak ister ama bir türlü cesaretini toplayamamış.”

Şekil 15. Ön planda arkadaşlık.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Aynı zamanda bu dönemi (mantık dönemi) olarak ele aldığımızda kişinin yakın çevresinden kopmadan etrafıyla alakadar olduğunu her daim görmekteyiz. Bu da çocuğun gördüğünü resmetme aşamasında orantıyı, boyutu, derinliği olduğu gibi yansıtmaya çalışma çabası vardır. Cinsel farklılığın biyolojik olarak bu evrede de ortaya çıkması gibi zihninin yansıması olan resim yüzeyine de yine bu zamanda yansır. Aynı zamanda renk çeşitliliğini gerçeğe yakın halini yine bu dönemde belirtir (Yavuzer, 1992).

Bu zamanda resimlerde derinlik etkisinin izleri görülmeye başlar. Perspektif özellikli çalışmaları da yine bu dönemde yapmaya başlarlar.

Şekil 16. Perspektif.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Muhina'ya göre zihinsel gelişimde aksaklık veya psikolojik sorun varsa, çalışmalarda o yaş dönemine uygun olmayan çizimler olduğu ve renklerin koyu kullanıldığı gözlemlenmektedir (Akt., Halmatov, 2016).

Şekil 17. Hüzün.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “hayatı kaldıramayan deniz ve dolunay aşığı bir kızın en sevdiği günde dolunaylı gün. Yaşamına veda etme anını anlatan hüznün temalı bir resim”

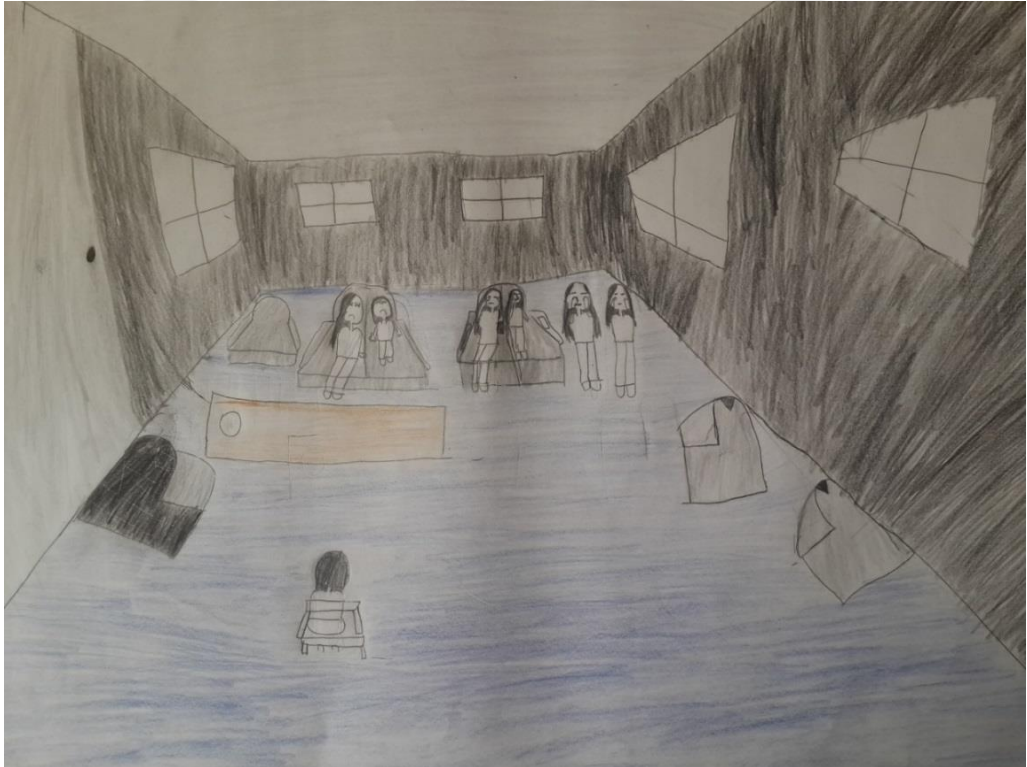
Şekil 18. Nasıl bir dünyada yaşamak isterdin?(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: Şekil 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Koca dünyada tek başıma yaşamak isterdim. Gökyüzü, pembe, mor ve gri olsun. Hiçbir şekilde dış dünya ile bağlantım olmasın. O dünyanın her yerinde dışı siyah, içi rengarenk kitaplarla dolu bir kütüphane olsun. Benim zaten karamsar bir yapım var. İnsanları da sevmiyorum. İnsanların çoğu beni üzmüştür.”

Bu döneme denk gelen resimlerde özellikle insan figürünün yapımında gerçeğe yakın görünüm başlar. Cinsiyet farklılığı ileri plandadır. Bunun yanı sıra renkler net ve doğaldır. Ergenliğe yakın dönemdeki çocuklarda özellikle objelerin büyüklük, küçüklükleri yine perspektif kurallarına uyum sağlıyor gibi durmaktadır.

Şekil 19. Objeler yakında büyük uzakta küçük.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 20. Renklerin dili.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “Olaydakiler: babam ve babamın ailesi, onların tanıdıkları. Olayın geçtiği yer: ev sokak mezarlık. Resimde en çok kullanılan renk: siyah çünkü o gün üzgündüm. Resimde en yakın kişi kuzenim Zeynep çünkü o gün ne annemiz ne babamız bizimle ilgilenmedi. Olay: olay öğrencinin yaşadığı bir ölüm haberi ve bunun üzerine hüzünlü günler yaşaması.”

Şekil 21. Net çizgi.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

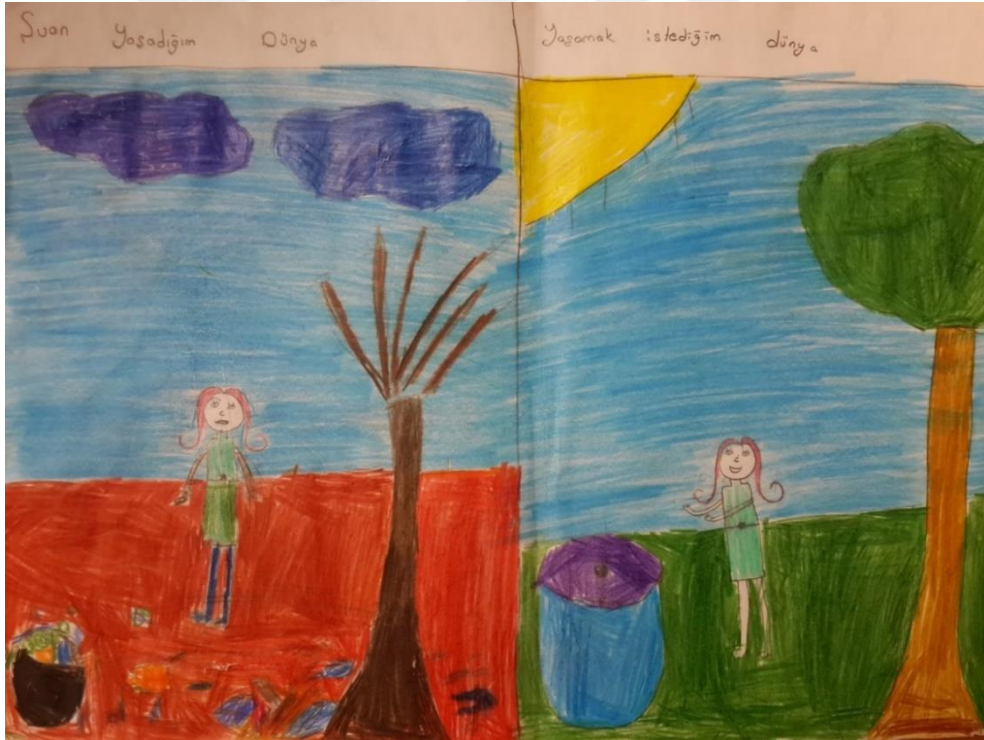
Şekil 22. Sönük çizgi.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 23. Kaygı.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Şekil 24. Öz güvende eksiklik.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 25. Duyguların yeri(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Bütün insanlar yerlere çöp atıyorlar ve artık dünyamız kirli çöp içinde ama artık biz çocuklar bu pislikten bıktık. Benim bunu yapmamın sebebi ise insanların kirliliğinden bıkmasıdır.”

Şekil 27. Sayfanın sağ ve solu.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Bu günlerde çok ama çok sınav oldu. Ama yaşamak istediğim dünyada bir kitap okuma hevesim gelmiş olduğu için ağaçların altında sallana sallana kitap okuyorum.”

Şekil 28. Duygunun sayfaya yansması(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız).

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Sınav ve rahatlık”

Şekil 29. Hızla çizilmiş bir resim.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “O2 siz ortamda ateşi bularak dünyayı başka yörüngeden roketleyip geri yerine getirmek.”

Resmini çizdikten sonra onu anlatan çocuk resim yapmaya çok hevesli, mutlu ve isteklidir.

Şekil 30. Resmini anlatmaya hevesli çocuk.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Resmimde en çok maviyi kullandım çünkü en sevdiğim renk mavi. Bana en yakın çizdiğim kişi yeni doğan kardeşim. Çünkü ona bazen kızsam da onu çok seviyorum. Olay annem kardeşimi doğurduktan sonra kardeşime bakmaya gittiğimiz an.”

Özgüveni düşük olan öğrencinin ruh halinin belirtisi, resim çizilme esnasında süreç içerisinde devamlı “olmuş mu?, nereye ne yapabilirim?, güzel olmadı bu!” gibi cümlelerde kendisini olumsuz etkiler. Genelde bu kişiler yanlış yapmaktan korkan, insanların ona gülmelerinden çekinen içe kapanık ve az konuşan çocuklarda görülmektedir.

Şekil 31. Öz güvende düşüklük.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: Yanlış yapmaktan korkan çocuğun sürekli soru sorarak çizdiği resim.

Arkadaşları ile arası iletişim bakımından zor olan çocukta resim yaparken süreç içinde “bıktım, istemiyorum, sevmiyorum” gibi şikayetler gözlemlenebilmektedir.

Şekil 32. İsteksizlik.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: Süreç içerisinde sıkılıp resim yapmak istemeyen çocuk resmi

Dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri ise bu durumları incelerken tek çalışmada değil, birçok çalışmada aynı tutumun sergilenip sergilenmediğine bakmak gerekir.

Şekil 33. Duyguların yüze yansması.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: Mutlu yüz ifadeli insan çizimi

Resmin çizildiği esnada veya verilen konu içeriğinde çocukta ya da çalışmanın temasında bir mutsuzluk söz konusu ise resmedilen figürde de yüz ifadesinde olumsuz bir hava vardır.

Şekil 34. Kötü anı, mutsuz çocuk.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Bardağı düşüren çocuk annesinden korktuğu için ağlıyor. Bunu böyle yapmamın sebebi sınavdan kötü not aldım ve ondan korktuğum için öyle yaptım.”

Özellikle sınav döneminde olan 13-14 yaş gurubu çocuklardaki kaygı ve güven yoksunluğu, çizilen yüzde şaşkınlık ifade ettirilmektedir.

Duygu dünyasına kapanmış çocuğun çizdiği resimlerde genelde yüzler başka yöne dönüktür veya hiç görülmemektedir.

Şekil 35. İçine kapanık çocuk.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: Duygu dünyasına kapanmış çocuğun resminde yüzler görünmemektedir.

Şekil 36. Duygular bakımından içe kapanıklılık.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 37. Arkası dönük içe kapanık çocuk resmi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

İnsan figürünün yüz ifadesinde kızgınlık varsa çocuktaki belirtisi memnuniyetsizlik olabilmektedir.

Şekil 38. Kızgın yüz.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: Birçok şeyden memnuniyetsiz olan çocuğun çizimlerinin yüz ifadesindeki durumu.

Asosyal çocuklar genelde bilerek ve isteyerek yüz ifadelerini çirkin ve korkunç çizmektedirler.

Şekil 39. Çirkin korkunç yüz.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

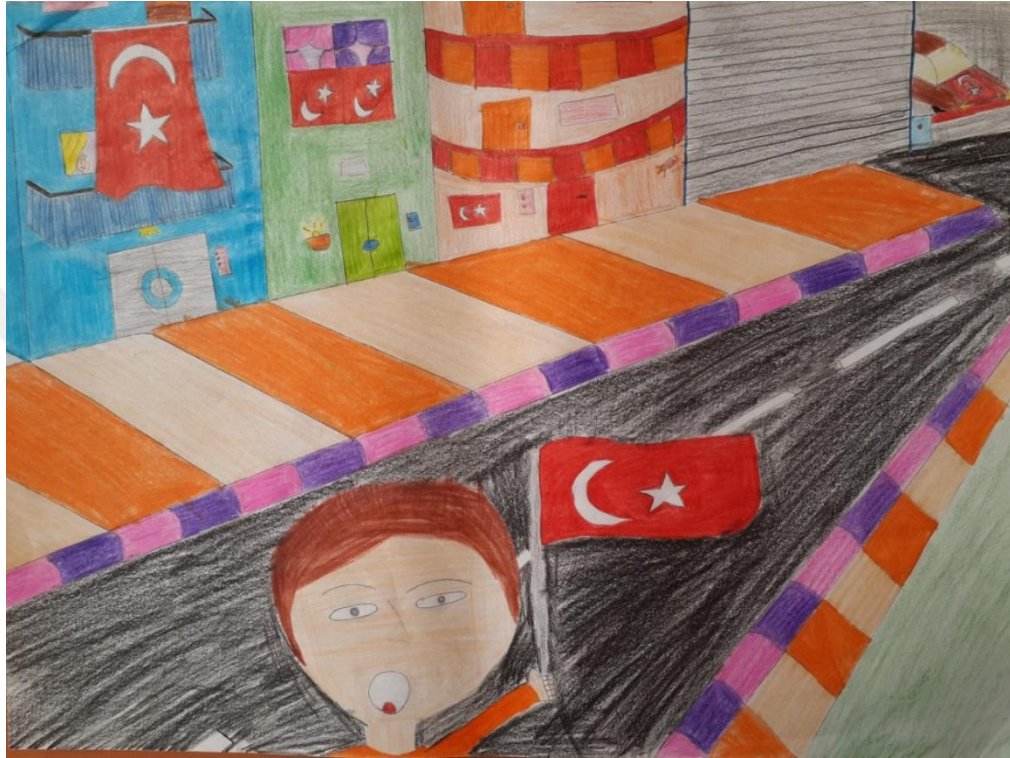
Açıklaması: Asosyal olma durumunda çocuk resminde çirkin yüzler çizilebilmektedir.

Şekil 40. Büyük kafa.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması “Yusuf adında bir çocuk varmış. Bir gün doğum günü olmuş. Bu da ilk doğum günüymüş. Ve çok mutlu olmuş. Annesi ve babası hep doğum gününü kutluyormuş. Yusuf’un çok büyük bir kafası varmış çünkü çok çalışkanmış.”

Zekanın, bilginliğin simgesi olan kafanın çizimi değişkenlik gösterebilmektedir. Baş kısmı insanın bedeninden büyükse çocuğun zihinsel gücünün üstünlüğüne, küçük çizilmesi ise yetersizliğe işaret olabilmektedir.

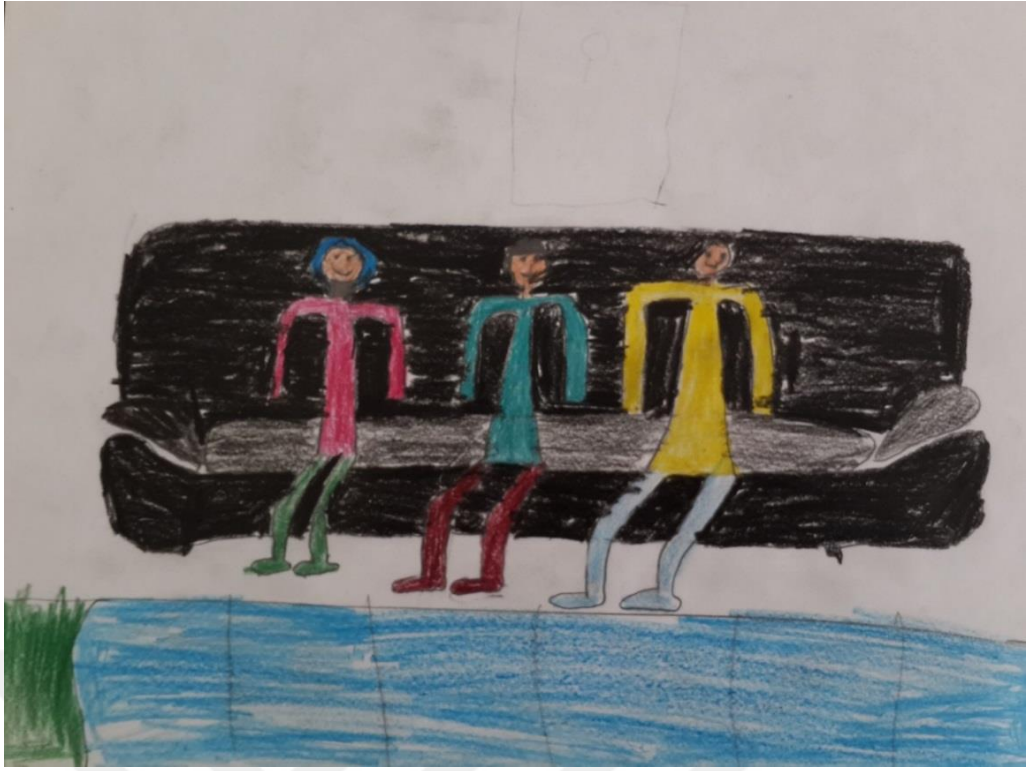

Şekil 41. Zihinsel gücün üstünlüğü.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Çocuk her resminde aynı konulara yaşlılarından farklı yaklaşım sergilemekte ve olayları başka açılardan değerlendirmektedir.

Aynı zamanda büyük çizilen kafa, çocukta okul başarısı sıkça eleştirilen ortamının olduğunu belirtir. Bu durumda çocuk sadece kendini en zeki birey olarak görmektedir.

Kafanın küçük çizilmiş olması ise çocuğun iletişim problemi yaşadığını ve içe kapanıklığını ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 42. Küçük kafalı resim içe kapanık çocuk.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 43. Burunsuz insan.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Şekil 44. Çok büyük burunlu insan.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Şekil 45. İri dişleri olan insan çizimi.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Şekil 46. Gözlerdeki belirginlik.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “En büyük hayalim her sabah önlük giyip- beyaz önlük- hastaneye koşarak gidip bana “günaydın hocam” demeleri. Yani doktor olmak. Ve resimdeki güvenliğin kırmızı gözlü oluşunun nedeni sinirli ve yorgun olmasıdır.” Ailelerinde doktor bulunan çocukların hastane ortamı ve doktorluk mesleği ile ilgili daha ayrıntılı bilgilere sahip olduğu bilinmektedir (Taş, 2006)

Şekil 47. Büyük kırmızı gözler.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 48. İri gözler.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 49. Çizgi gözler.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 50. Tek göz, korku.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 51. Belirgin dudaklar.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 52. Büyük kulaklar.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 53. Sivri çene(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Şekil 54. Boyun ince uzun, kendini kontrol eden düzgün çocuk.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 55. Yuvarlak omuzlar.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 56. Sivri omuzlar.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 57. Açık kollar.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

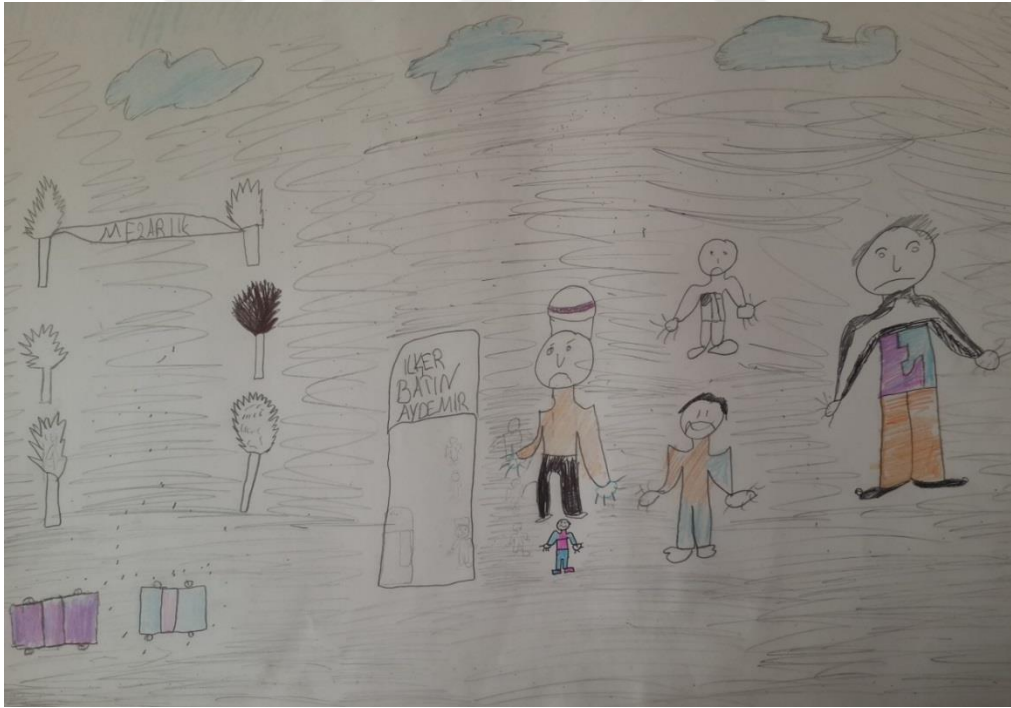
Şekil 58. Kapalı kollar.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 59. Büyük kollar.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

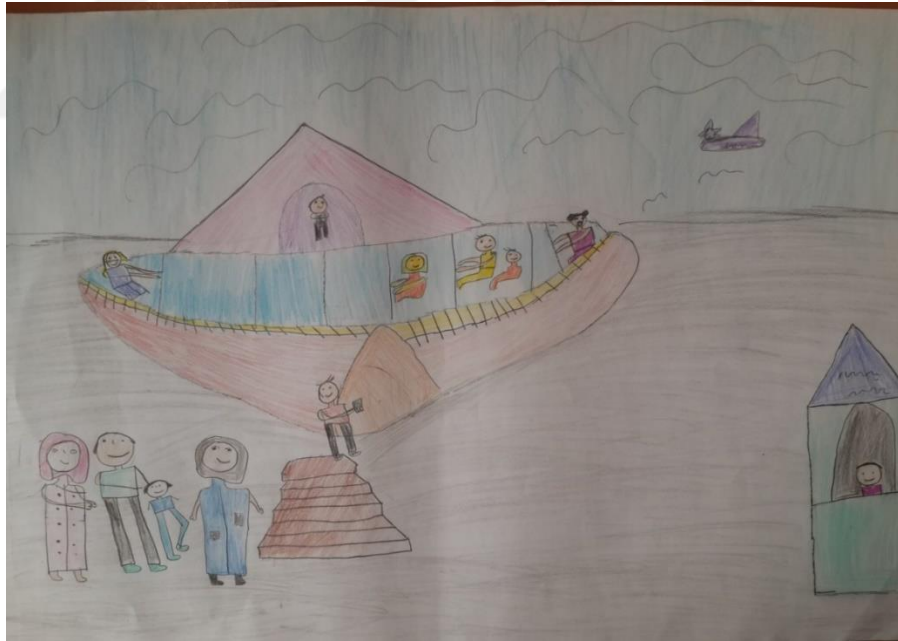
Şekil 60. Kısa kollar.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

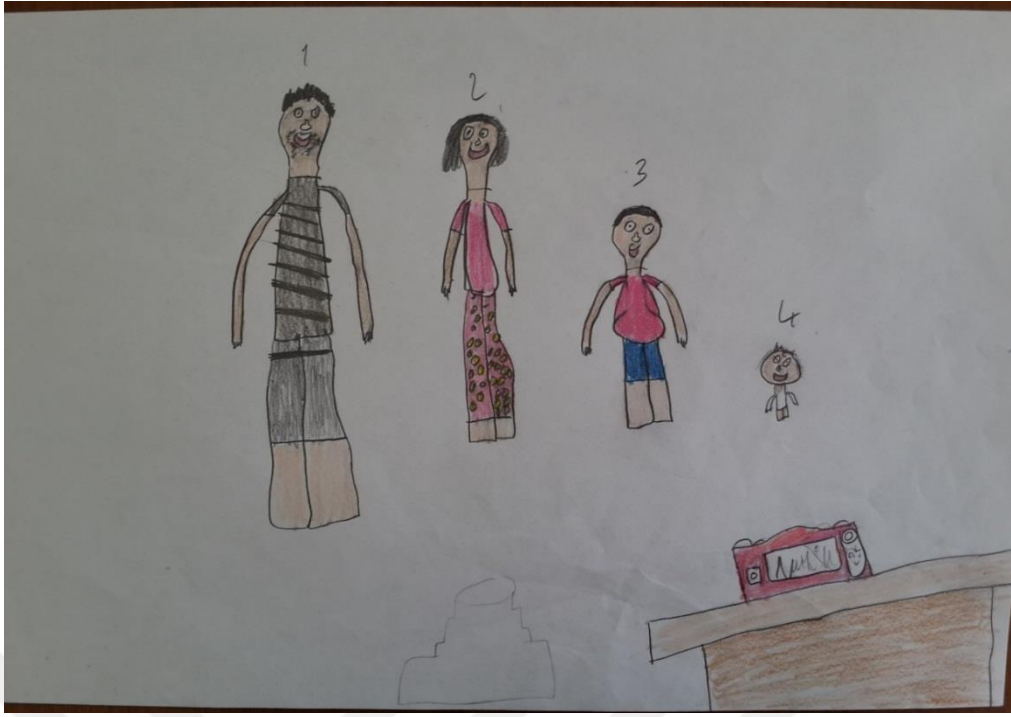
Şekil 61. Geniş el uzun tırnak.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 62. Büyük ayak.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 63. Küçük ayak.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 64. Uzun ayak.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 65. Şişman insan.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

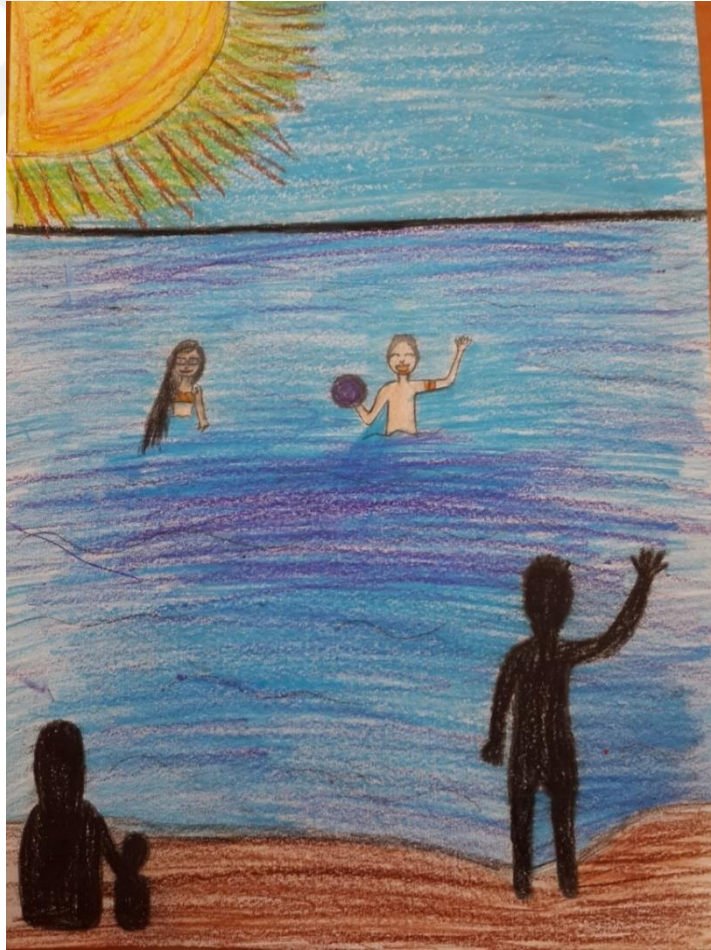
Şekil 66. Belirsiz çizgilerle insan figürü.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 67. Kaslı insanlar.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 68. Kaslı kol.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 69. Belirgin cinsiyet.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 70. Resimde renkli boyama.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 71. Silah ve şiddet.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 72. Ailem ve ben.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Annem babam ablam ve ben. Ablamla ben aynı evde yaşadığımız için bizi aynı evde çizdim. Babam farklı evde yaşadığı için onu farklı bir evde çizdim. Babamın kolunu uzun çizdim çünkü ne kadar uzakta da olsa bizi koruyor. Annemi yolun ortasında çizdim. Çünkü nerde yaşadığı belli değil. Bazen bizle bazen babamla bazen de İzmir’deki diğer ablamla. İzmir’deki ablamı çizmedim çünkü canım öyle istedi. Annemle el ele tutuşuyorum çünkü aramız bozuk olabilir ama o benim annem.”

Eğer çocuk ailede bir bireyle zıtlık yaşıyor, onu sevmiyor veya kıskanıyorsa sayfasına o kişiyi küçük, orantısız, uzak veya uzuvlarını eksik çizecektir. Daha büyük problem yaşıyor ve onu hayatında dahi istemiyorsa bu onun sayfasında yer almayacak kadar şiddetli hal alabilmektedir. Çocuk kendisini ailesinin içinde çiziyorsa mutlu olduğu anlamını taşıyabilir. Bir takım sorularla çocuğun verdiği cevap bu düşüncüyü savunur niteliktedir.

Şekil 73. Aile resminde dışlanmışlık.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben bizim aile ile fabrikanın arkasındaki evde veya sekide oturmayı sevdiğim için bu resmi çizdim. Ailen neden yok resminde? Kuzenimi çok sevdiğim için. Annen veya baban neden yok resminde? Ya annem ve babamla aram bozuk ve büyük oldukları için onlarla takılmak istemiyorum.”

Şekil 74. Resimde sevilen kişi.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben bu resimde dedemi çizdim. Çünkü biz genelde her yaz buraya geliriz ve burada kuzenlerim ile oyun oynarız. Burada canım hiç sıkılmaz ben dedemi çok sevdiğim için dedemi çizdim.”

Şekil 75. Sevilen kişi çizilmiş, sevilmeyen kişi çizilmemiş.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben bu resimde ablam ile beni çizdim. Kaç kardeşsiniz? Dört kardeş. Neden diğer kardeşlerini çizmedin? En sevdiğim kardeşim ablam olduğu için.”

Şekil 78. Hiyerarşi.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “İleride çok zengin olup fakire, fukaraya yardım etmek, onların yüzünü güldürmek onlar için bir şeyler yapabilmek için zengin olmak istiyorum. Onların evlatlarına iş olarak sağlamak için büyük bir ev istiyorum.”

Şekil 79. Aile hariç başka canlının varlığı.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Aile resminde çocuğun ailesi yok çocuk kendini tek başına çizmiş ise, bireyin kendini yalnız hissettiğini aile içinde problemler yaşadığını ve bunu dile getirmeyip resimlerine yansıttığını gözlemleyebiliriz.

Şekil 80. Yalnızlık.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması:8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Koca dünyada tek başıma yaşamak isterdim. Gökyüzü, pembe, mor ve gri olsun. Hiçbir şekilde dış dünya ile bağlantım olmasın. O dünyanın her yerinde dışı siyah, içi rengarenk kitaplarla dolu bir kütüphane olsun. Benim zaten karamsar bir yapım var. İnsanları da sevmiyorum. İnsanların çoğu beni üzmüştür.”

Bazen de sevdiği özlediği kişiyi uzakta da olsa yakınına, sanki orada yanındaymış gibi çizebilmektedir.

Şekil 81. Özlenmiş kişinin resimdeki yeri.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: (Annesi vefat etmiş bir çocuk) 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben annem ve babam pikniğe gitmiştik. Babam beni kucağına almış havaya atıp tutuyor bende şarkı söylüyorum. Annem de arada bize katılıyor. Hem de alkışlıyor önceden elma toplamış öyle eğleniyoruz.”

Şekil 82. Uzaktaki kişinin varlığı.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Babam asker olduğundan dolayı Şırnak’a gitti. Arada sırada buraya geliyor yokluğunu az hissediyoruz. Çünkü her gün telefonla babamı arıyorum. Ben bu yıl sınavım olduğu için derslerime yoğunluk veriyorum. Ailem ile az zaman geçiriyorum.”

Çocuk bazen korktuğu veya kıskandığı kişiyi ya bastırarak kalın çizgilerle belirterek büyük resmeder ya da çok belirsiz çizer.

Şekil 83. Sevilen veya korkulan figürün büyük olması.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Kardeşimi kaslı ve büyük çizdim çünkü onu çok seviyorum. Babamı da büyük çizdim onu da çok seviyorum. Annemin elinde terlik var ve bana atıyor onu da seviyorum.”

Şekil 84. Koyu rengin yoğunluğu.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Merhaba bugün ben çok mutsuzum. Resmim hüznün konulu. Resmin geçtiği yer bir orman burada keder, hüznü bir insan var. Bu insan benim. Benim içimde sanki hapsedilmiş biri var. O bana sen gökyüzünü siyaha boya diyor sanki ben onun dediğini yapıyorum. Ben cıvıl cıvılı severim renkli bir insanımdır. Ama içimde hapsedilmiş biri var. Onu çıkartmak için o ne derse yaparım çünkü içime karanlık çöküyor. İşte bu yüzden şimdi konumu anlatayım. Burada ben orman içinde gece dolunaylı bir zamanda ormanda ateş yakmış bir insan onu düşünüyor. Çok kederli sonbaharda gece yapraklar yere dökülmüş.”

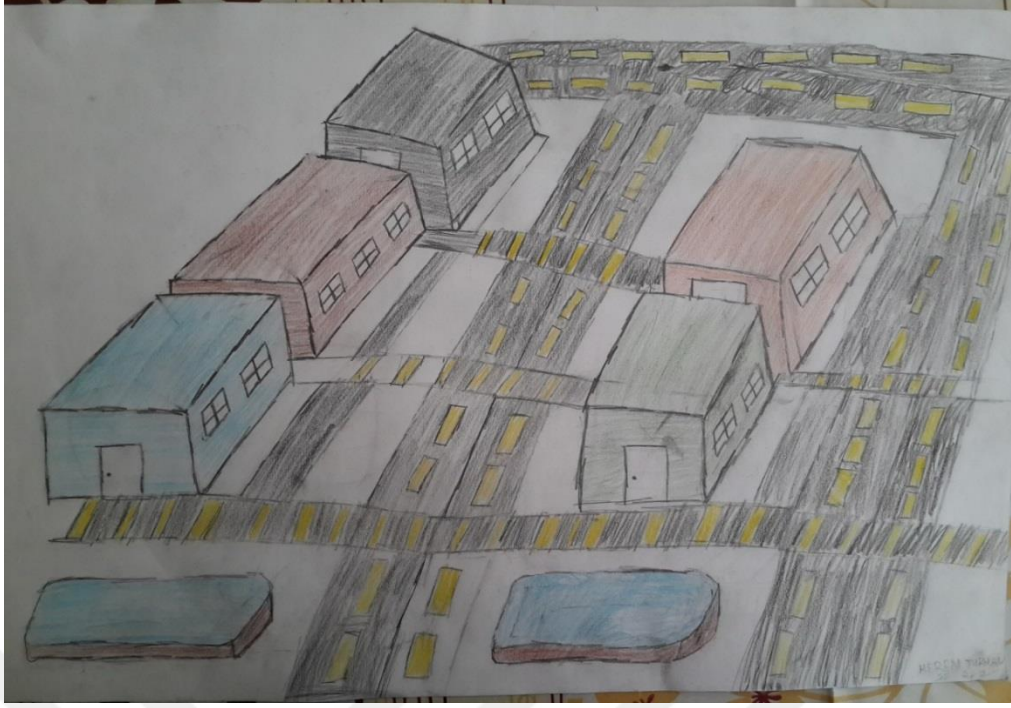

Şekil 85. Renklerin dili.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Aile resimleri ile ilgili son olarak ebeveynin çocuğuyla daha fazla iletişim kurup, bir takım konularda onun düşüncelerini de dikkate alıp ilgilenmelerini söylemekte fayda var. Çünkü küçük ressamların eserleri tüm yaşantıyı gözler önüne sermektedir.

Şekil 86. Evler ve renkler.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 87. Detay ve ev(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Çocuk bunları renklerin ve çizgilerin ahengi ile açıkça dışa vurmaktadır.

Şekil 88. Çizimde detayın yokluğu.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Şekil 89. İncelikleri ile ev görünümü.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Resimdeki bütün objelerin birbirleri ile uyumlu olması halinde çizimi yapan çocuğun kişisel bütünlüğünü tamamladığını ve çevre ile olan uyum ve kendine olan güveninden söz etmek mümkün olabilir. Fakat yüzeydeki varlıklar birbirlerinden bağımsız halde savruk ve anlam bütünlüğü taşımyorsa çocuk bireyde duygusal problemler olabileceği düşünülebilir.

Şekil 90. Bütünsel uyumlu resim.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 91. Bütünlüğü olmayan karışık resim.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

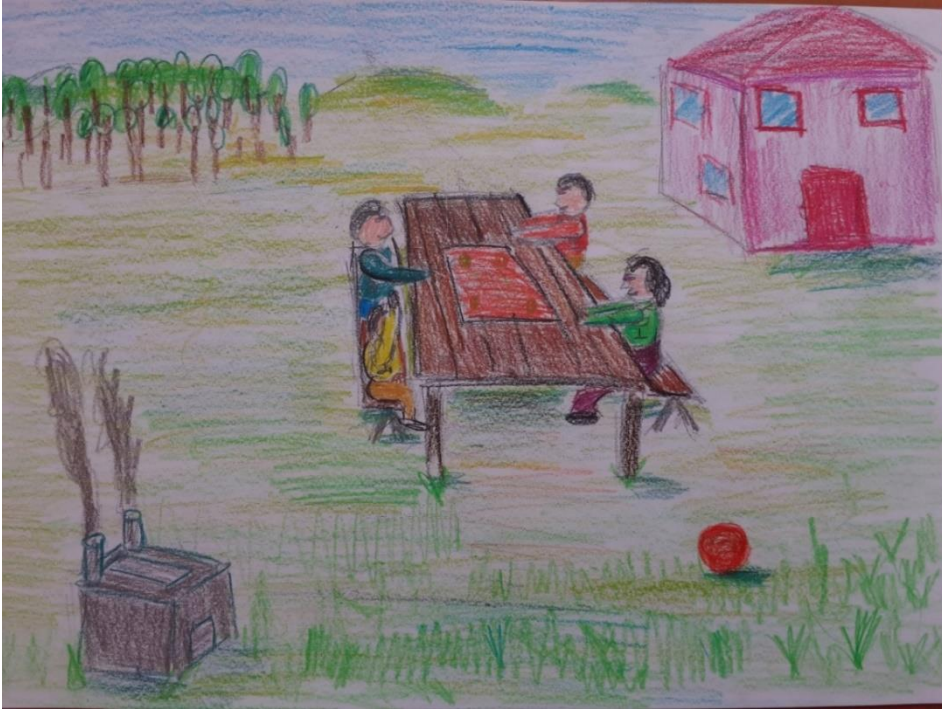
Bu tarz resimlerde silgi fazla kullanılmış ise; kişi öz güven eksikliği içerisinde olabilir. Silgi kullanımından sonra tekrar çizilmemiş resim bizlere çocuğun kaygı yaşıyor olabileceğini vurgular. Genellikle bu davranışları sergileyen çocuk ortamda kendini mutsuz hissetmektedir.

Şekil 92. Objelerin zemin üzerinde olması.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 93. Objeler merkezden uzakta.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 94. Merkeze çizilmiş resim.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Sol üst köşede olduğunu gördüğümüz resim bize geçmiş yaşantıdaki olumsuzluğu azaltmaya çalışma, yeniliklere kapalılık izlenimini bırakabilir.

Şekil 95. Sol üste yaslanmış resim.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Resimdeki objeler vs. ne varsa üst sınırdan taşmışsa veya o bölgeye çok yakınsa çocuk kendi duygularını kontrol edemiyor ve ortamda sorunlu davranışlar sergileyen birey olabiliyor.

Mekanla ilgili zihinlerde daha çok öğrenilmiş görüntüler bulunmaktadır (Çakırer, 2013), sola çok yakın olup hatta taşması o resmi yapan kişiyi geçmişe takılıp kaldığı ve geleceğe dair endişelerinin olduğunu gösterebilir. Genelde sınav dönemine yakın çocuklarda daha sık görülür. Geçmişten kurtulma isteği varsa o çocuk sağa doğru taşmış resimlerle daima kendini rahatlatır.

Şekil 96. Geçmiş ve gelecek.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 5. sınıf öğrenci açıklaması: “Dünyamızda hep savaş var ve hep şehit oluyor insanlar, anneler ve herkesin gözyaşı var şimdi istediğim dünyada herkes gülüyor ve mutlu hiç kimse ağlamıyor.”

En kontrollü çocuk ise, taşırmeden sağ tarafta bütünleştirilen resimleri olan çocuk diyebiliriz.

Genelde çocukların sözel ifade ile düzeltilmediği durumlarda en çok gözlenen zemin çizgileri alt bitiş sınıra çok yakın olabilmektedir. Bu da içinde yaşadığı duygusal gerilimi bastırma eğilimini ifade ediyor olabilir.

Şekil 97. Alta yakın zemin çizgisi.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Sürekli sayfayı ters kullanıp (bilinçli) resim yapan çocuk inatçı, katı kuralcı ve olumsuz eğilime sahip olabilir.

Şekil 98. İnsan ya da ev yan görünüm.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Perspektif içeriğinde varlıklar düz yapılmışsa, gelişen durumlara, olaylara doğrudan bakan, kendisinden taviz vermeyen kişi olmasını hissettirir. Aynı zamanda kendisine ve çevresine olan güveninin yok olmuşluğunu da bastırıyor anlamı taşıyabilir.

Şekil 99. Renk perspektifi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Perspektifin belli başlı kuralları verilmeden çocuk istendik dışı uzaklıklar çizmiş ise bu onun, uzaklaşma isteği olduğu ve dışlanmışlık dürtüsünü açığa vurmaktadır.

Şekil 100. Uzakta küçük yakında büyük objeler.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Resmin tüm içeriğinin düzgün çizilmesi o kişinin dengeli bir birey olduğunu belirtebilir.

Şekil 101. Bütünsel içerik.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Çocuk resmin geneline konu dışı kendinden eklemeler yapıyorsa bu onun, kontrol kaybı korkusunun ve endişesinin olduğunu gösterebilir. Bunun yanı sıra tüm resme değil de sadece tek bir objeye eklemeler yapması o cisme olan takıntının varlığından söz edilebilir.

Güneş figürü hemen hemen her resimde görülebilir. Bu resmi yapan çocuğun anne-babasına olan bağlılığını veya güç ve otoritenin farkındalığının işareti sayılabilmektedir.

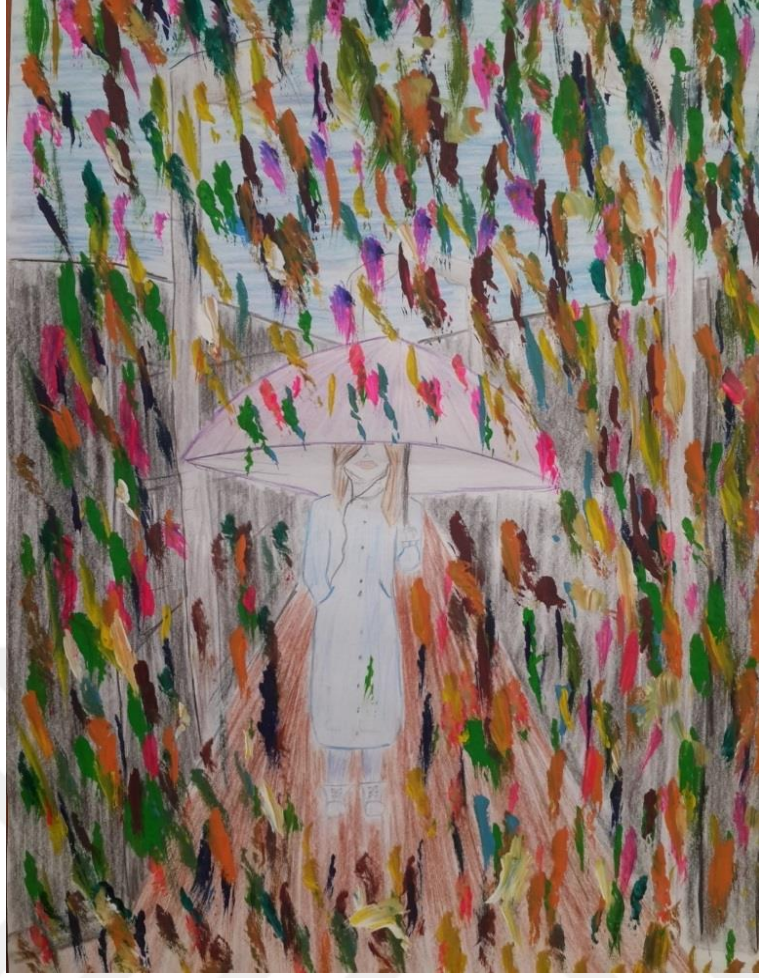
Şekil 102. Hava durumunun duyguyla bağlantısı.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 6. sınıf öğrenci açıklaması: “Neden siyah renk kullandın?: çünkü biz ailece kötü anılarımızı anlattığımız için siyah renk kullandım. Babamı özlediğim için kötü günler yaşıyorum. Olaydakiler kim?: babam annem kardeşim ben. Babanın yanındaki kim?: Annem. Neden annen babanın yanında?: çünkü annem daha çok özlediği için, çünkü babam 2 ayda bir geliyor eve.”

Şekil 103. Duygular ve hava.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Herkesin mutlu görüldüğü yani ilk resimde mahallede yaşayan canlılar mutlu olduğundan mahalleye rengarenk karlar yağıyor. Ancak bu mahallede kardan adamlarda canlı. İkinci resimde çocuklar kardan adamları bırakıp gittiği için kardan adam üzgün ve siyah kar yağıyor.”

Şekil 104. Rengarenk hava.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Birine yağmur yağıyor deseniz yüzü asılır ve hoşuna gitmez bu durum. Ama ben yağmuru da karı da çok severim, bana huzur verir. Benim için yağmurun altında gezinmek çok eğlencelidir. Bu yüzden yağmurun bana verdiği huzuru ve eğlenceyi bu şekilde anlatmak istedim.”

Şekil 105. Çitler.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Genelde çocuklardan kendini güçlü hissedenerin ve hayali düşünce dünyaları geniş olanların çatı bölmelerini bastırarak kalın çizdiği görülür.

Şekil 106. Belirgin çatı 1.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 107. Belirgin çatı 2.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 108. Bacası olmayan ev.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Birçok baca var ise; cinselliğe karşı fazla ilgi diyebiliriz.

Saklı ya da silik çizilmiş ise; duygularla değil mantıkla hareket ediyor diyebiliriz çocuk için.

Belirgin çizilen bacalar erkeksi özelliklere odaklanmış olduğunu belirtir.

Şekil 109. Belirgin baca.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Cinsellikte kaygılı olan çocuklarda baca çiziminin aşırı iri olmasını gözlemleyebilmekteyiz.

Şekil 110. Büyük bacalar.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Resimdeki baca çizimi bize cinsellik duygularla ilgili bilgilendirme yapar. Çocuk yine bu dönemlerde baca deliğini görünür yapmış olması bu anlamda kendini yetersiz hissediyor anlamına gelebilir.

Şekil 111. Baca deliğinin görülmesi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Çatı solgun baca belirli ise çocuk cinselliğe olan kaygısının fark edilme korkusu içerisindedir diyebiliriz.

Şekil 112. Solgun çatı belirli baca.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Bacadan tüten duman çocukta çevreyle ilgili sağlıklı karar verememesi ile alakalı olabilmektedir. Dumanın sağ sol olması serpiik halde bulunması kararsızlık olabiliyorken, fazla olması gerginliği, az olması ise ev halkı arasında sıcaklığın olmamasının belirtisini simgeleyebilmektedir.

Şekil 113. Belirgin baca dumanı.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Şekil 114. Silik çizilmiş baca.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Genelde gelecek kaygısı taşıyan bu durumda bakış açısı ve düşüncesi bu yönde olumsuz olan birey bacasındaki dumanı ister istemez farkında olmadan sola yatık çizebilmektedir.

Şekil 115. Çizgileri belirgin duvar.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Hemen hemen her şeye takıntılı olan fazla detaycı çocuk birey, duvar resmini şeffaf gibi çizer ve arkasında olanlar görülebilir. Bunu bilinçli yapmayan kişide etrafında olan her şeyin kendi kontrolü çerçevesinde gerçekleşme isteğini gözlemleyebiliriz.

Ev içinde olan hemen hemen her şeyin dışardan görülmesi ciddi zeka sorunları olabileceğini düşündürebilir.

Şekil 116. Kapısı olmayan bina.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Kapı açık kalıyor ise çizilen resimde; çocuk alakadar olunmasına ve sevgiye ihtiyaç duymuş demektir.

Şekil 117. Aralıklı kapı 1.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 118. Aralıklı kapı 2.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Kapının büyüklüğü sosyal açıdan yeterliliği simgelerken, küçüklüğü çekingen yapıyı, kararsızlığı ve yetersizliği ima eder.

Şekil 119. Büyük kapılı bina.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 120. Küçük kapılı bina.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Kapısına kilit vurmuş çocuk genelde güven duygusuna meyilli, şüpheli ve düşmanlığa eğilimli bir yapıya sahip olur.

Şekil 121. Binada pencerenin yokluğu.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 122. Pencerede perde.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 123. Aralıklı perde.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Kalın çizgili pencere çiziminde, çocuk insanlarla iletişime geçmeye aşırı duyarlı olabilmektedir.

Şekil 124. Pencereleeri kalın çizgi ile belirtilmiş resim.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Evin penceresi kapalı ise, çevreyle bağıını koparma isteği; açık ise, düşünce ve duygusunu rahatça ifade edebilmeyi gözler önüne serer diyebiliriz.

Şekil 125. Kapalı pencereler.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Duygusunu kontrol edemeyen çocuk çok pencere çizer fakat aynı zamanda iletişime her daim açıktır.

Şekil 126. Çok pencerenin mesajı.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Bu yaş grubundaki çocuk deforme bir ev çizmişse buna, kendisini yıpranmış hissettiğinden dolayı o şekilde resmetmiş diyebiliriz.

Şekil 127. Evlerin deforme oluşu.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 8. Sınıf öğrenci açıklaması: “Savaşlar sonucu insanların acı çekmesi, göç etmesi, ölmesi yaralanması ve çevre ve hayvanlara zarar verilmesine duyulan üzüntü ve öfkesini gösteriyor.”

Şekil 128. Şekli bozulmuş ev resmi.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Hayalindeki ev evin bir tarafında uyurken, diğer tarafında korkudan ölünür.”

Kendini ev içinde huzursuz hisseden birey çizdiği binayı uzakta çizerken, yakında çizilen ev bize sevgiye isteğin olduğunu belirtebilir.

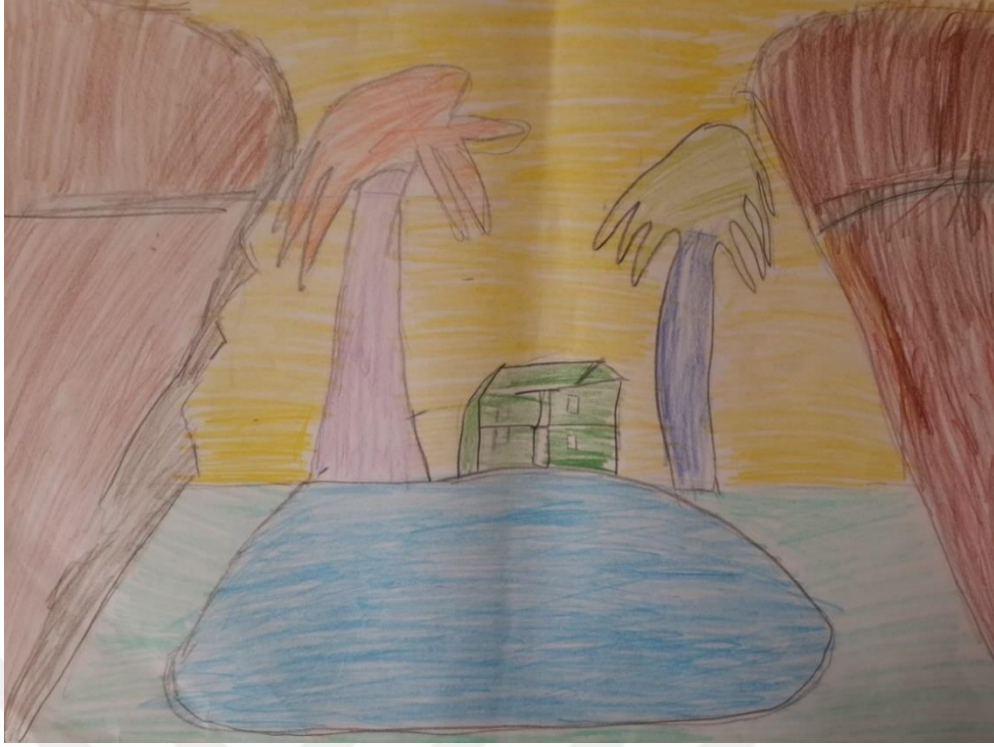
Şekil 129. Uzakta olan bina.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Evin çevresine çizilenlerden ağaçlar bazen kişileri simgeler. Çocuk bunu resmetmişse kendini koruma altına almak istiyor diyebiliriz.

Şekil 130. Etrafı ağaçlarla dolu ev.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Resmin merkezinde ev ve iki yanda tepe veya patika olması o çizen kişinin kaygılarına işaret olabilir.

Şekil 131. Merkezde ev yanlarda tepeler.(Yaş : 14, Cinsiyet : Erkek)

Eve yaklaşınca ince hale gelen, evden uzaklaştıkça genişleyen yol, çocuğun yalnız kalma isteğinin olduğunu ancak dost canlısıymış gibi görünerek duygusunu gizliyor oluşunu gösterir.

Şekil 132. Eve yaklaşınca incelen yol.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

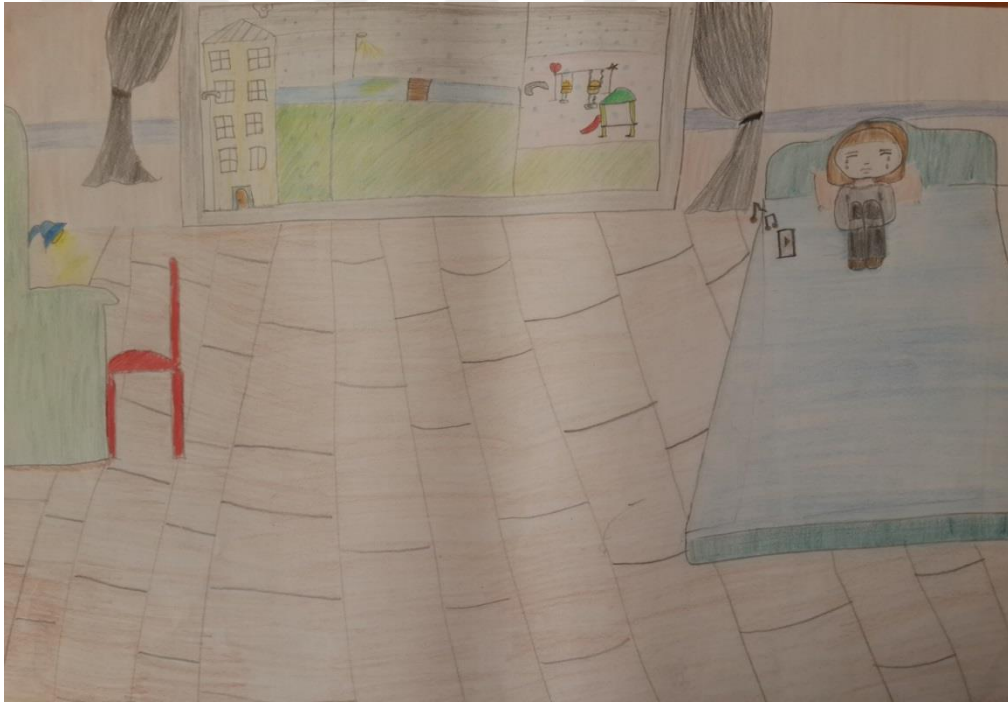
İletişim kurmayı çok fazla isteyip de bunu bir türlü başaramayan çocuk genelde resminde kapının olmadığı yere merdiven çizebilmektedir. Dışa vurulmayan duyguları, çok istediği halde bir türlü karşı tarafa aktarılamıyor diyilebilir.

İkili çatışmayı (kişisel) evin şeffaf oluşundan anlayabiliriz. Çünkü, cam gibi kutu ev olması çocuğun kendini sanki herkesin önüne sergilemiş gibi hissetmesinin yanı sıra aynı zamanda yine kendini herkese gösterme isteğinin olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

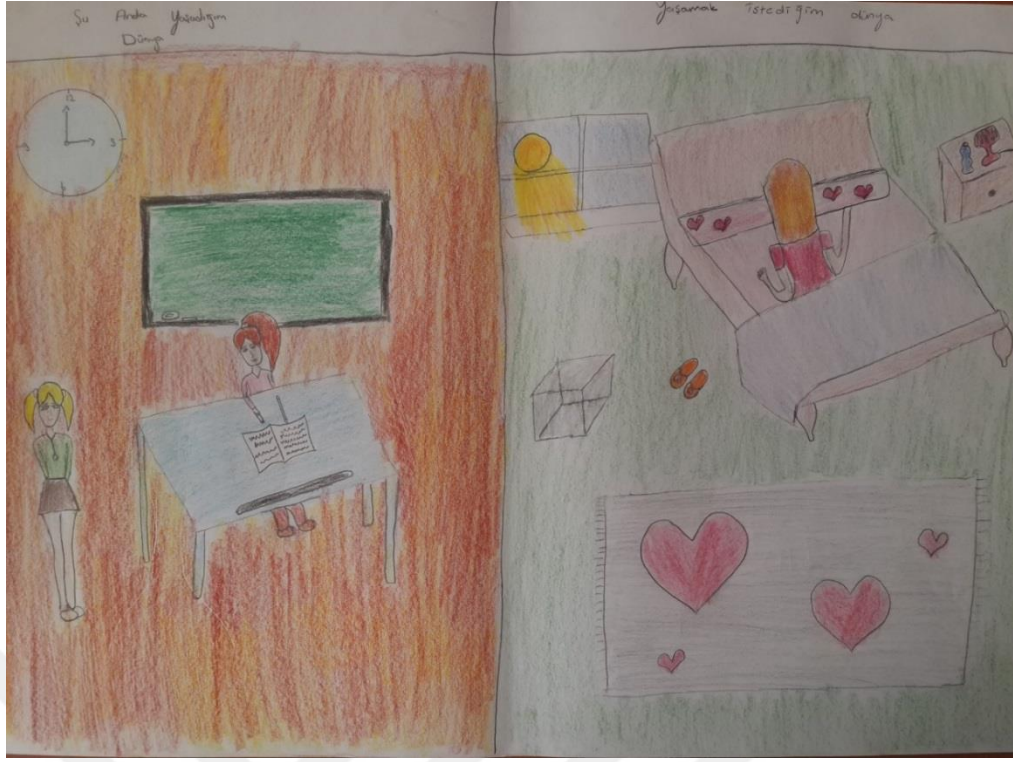
Kendisini aile bireylerinden sıyırmak (koparmak) isteyen çocuk çizdiği evi köyün içinde çizer ancak özellikle dikkat edilmesi gereken husus, ev diğer evler tarafından kapatılmış olmasıdır. Bu kişi genelde özgür olmayı isteyen çocuk resmi olabilmektedir.

Resimde banyo vurgusu, temizliğe karşı aşırı bir gereksinim hissi uyandırır. Bilinç dışı olan bu istek ile böyle bir çalışma gözler önüne serilebilmektedir.

Evin bölümlerinden olan yatak odası dinlenme ihtiyacının olduğunu hissettirir.

Şekil 133. Yatak odası 1.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 134. Yatak odası 2.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Mutfak çizimleri de yine bu yaş grubunda olan çocuğun yemek yeme ile ilgili problemleri olduğunu vurgulayabilmektedir.

Şekil 135. Büyük gövde, küçük yaprak.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Alt kısmı üst kısmına göre daha ince olan ağaç çizimlerinde genelde görülen, çocuğun kaldıramayacağı yük altına girmişlik duygusunun olduğunu gösterir.

Şekil 136. Alt kısmı ince, üst kısmı geniş ağaç gövdesi.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Haddinden fazla büyük gövde çocuktaki saldırganlığın gizlenmişliğinin belirtisi olabilmektedir. Kendi iç dünyasındaki hırçınlığı gizlemeye çalışan çocuk genelde gövde çizgilerini bastırarak çizer. Zayıf irade ve ayakta dengesini kaybetme kaygısı da bu gövde kısmını kalın çizmesine neden olabilmektedir.

Şekil 137. Büyük ağaç gövdesi.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Ağaç gövdesinin küçük olması ise, çocuktaki var olan yetersizlik düşüncesini dışarıya vurmuş bir çizim olabilmektedir.

Şekil 138. Küçük ağaç gövdesi.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 139. Gövdede hayvan figürü.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Genellikle bu yaş grubu çocuklarından anne veya babasına düşkün olanlar elma ağacı çizmektedir. Gövdedeki detaylara bakılacak olduğunda ince ince çizgiler az ise iletişim kurmada dengenin kurulabildiği, çok ise bunun tam tersi olarak kaygılı olduğu görülür.

Şekil 140. Elma ağacı.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Ağaç dallarının bize verdiği mesajlar genellikle çocuğun becerileri, etrafıyla olan iletişimi ve kişinin iç dünyasına ulaşmadaki kolaylık olabiliyor. O yüzden dallar karışık ise, biz ona kararsızlık, ruh halinde karmaşa, duygusal çelişki var diyebiliriz. Yeşili olmayan sadece dal halinde kalmış odun kısımlar, çocuğun hayatından zevk almadığının belirtisi olduğunu görebiliriz. Fiziksel veya duygusal travma da yaşamış olabilir.

Şekil 141. Karışık dallar.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Tıpkı kendi yaşantısında gerçekleşen sıradan yaşam ağaçlarının dallarına da yansyarak sıradan ve yüzeysel olarak çizilirken, uçları koparılmamış dal resimleri çizimi bize çocuğun kendi fikirlerini söylemede çekindiğini gösterebilmektedir. Aynı zamanda kesilmiş gövde kısmından yeniden dal çıkıyor olması geçmişteki yaşanan sorun ve sıkıntıdan kurtulup toparlanma sürecinde olduğunun bir göstergesi olabilir.

Tıpkı beynin duygu ve mantık yönü gibi dalların dönüş açıları da his ve akılla hareketi anlatır. Örneğin dallar sağa dönükse çocuk mantığını ağırlıkta ön planda tutuyor diyebiliyorken sola dönük olanlar için hayal gücüne önem veriyor açıklamasını yapabilmekteyiz.

Şekil 142. Sağa yatık ağaç dalları.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 143. Sola yatık ağaç dalları.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Düşmanlık duygusunu çizdiği sopa şeklindeki dallardan, insanlarla olan bağın iyi olduğunu da uyumlu yapraklarından, içe kapanıklığını dar ve uzun dal kısmından anlayabiliriz.

Şekil 144. Sopa şeklinde dal.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 145. Uzun dallar.(Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Eğer ağacın dalı yapraklarına oranla küçükse çocuk iç dünyasında kendinde olan yetersizliği saklamaya çalışıyor olabilir diyebilmekteyiz.

Şekil 146. Yapraklardan küçük dallar.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Ağaçta perspektif; kişinin uzakta olan ağacının sevmediği insanları yansıttığını söyleyebiliriz.

Şekil 147. Uzaklığın yakınlığın duygular ile ilişkisi.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Bağımsız olmayı isteyen çocuk genelde zeminde tepecikler çizmektedir.

Şekil 148. Tepecikli resim 1.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

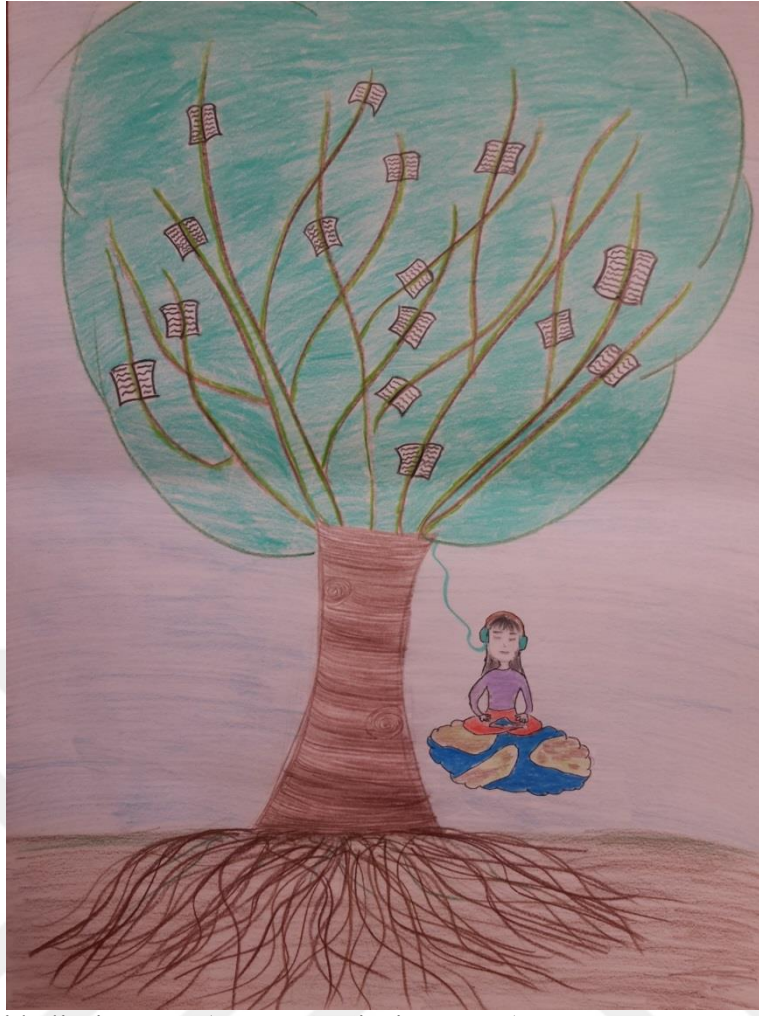

Şekil 149. Tepecikli resim 2.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 150. Tepecikli resim 3.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

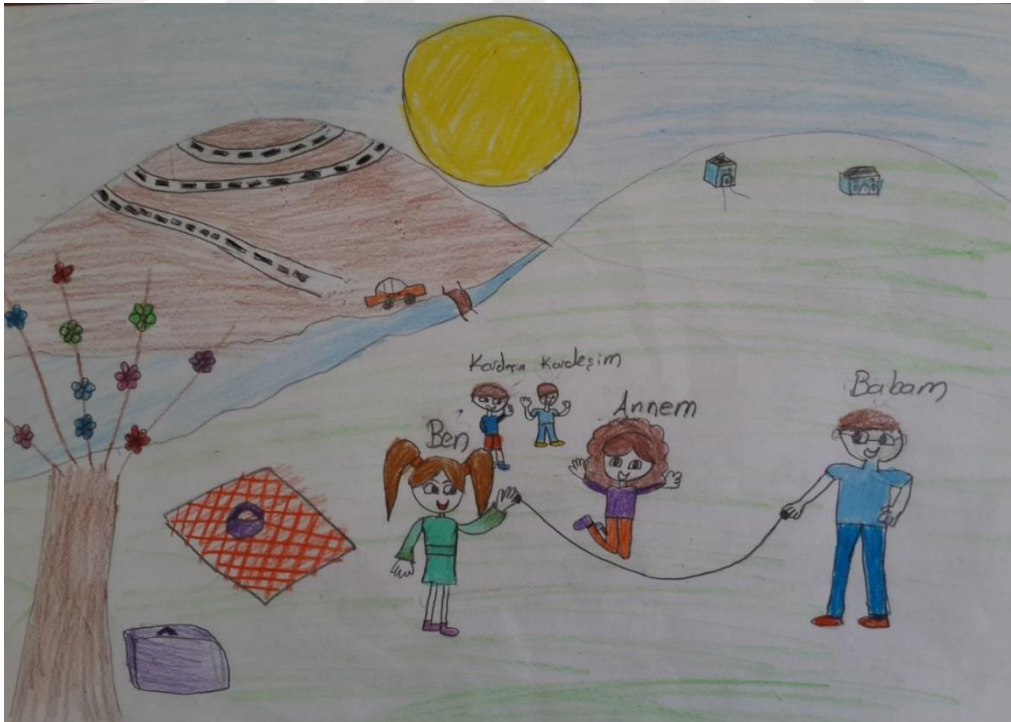
Ağacın köklerini derinlere uzatan bu yaş grubundan olan kişi, kendini güvensizlik hissiyatına kaptırmış diyebiliriz. Aynı zamanda çocuk kendisini sağlama almak istiyor olabilir de denebilir. Üstelik bu onun gerçekte olan bağının zayıf olduğunu ve mevcut durumda bunu güçlendirmek istediğinin belirtisi olduğunu düşünebiliriz.

Şekil 151. Kökleri belirgin ağaç. (Yaş : 14, Cinsiyet : Kız)

Şekil 152. Gök kuşağının arkasında kalmış güneş.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 153. Merkezde büyük güneş.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 154. Bulut ve güneş.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması:

Gün batımı; bize depresif hislerin olduğunu sembolize edebilir. Aynı zamanda baskın karakterli birinden uzaklaşma isteği söz konusu olabilir.

Şekil 155. Gün batımı 1.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 156. Gün batımı 2.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Şekil 157. Yaşayan güneş.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Resimdeki güneş benim. Çünkü oradaki varlıkları ısıtıyorum. Çünkü hepsi benim dostum. Benim sağımdaki annem, solumdaki babam ve önümdeki bulut da kardeşimdir. Onun için bana çok yakınlar. Yandaki şelale hepimizin dostu. Su sesiyle hepimizi çok rahatlatır. Benden uzak olan bulutlardan küsüm. Ama aşağıdaki

büyük ağaç beni en iyi arkadaşım.”

Şekil 158. Resimdeki çiçek 1.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Eğer yaptığım çiçeklerim insan olsaydı en büyük çiçek okul müdürü olurdu. Diğerleri ise öğretmenler.”

Şekil 159. Resimdeki çiçek 2.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: Bu vazoyu anneler gününde anneme almıştım. Annem çok beğenmişti. Resimdeki büyük balık ben küçük balık kardeşim.

Şekil 160. Kardeş ilişkileri.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben resimde kafasını toparlamak isteyen 2 kardeşi anlattım. Bu bir hüznün resmi. Çünkü kardeş aileleri tarafından baskı aldıkları için ormanın derinliklerinde bir piknik yapmaya karar vermişler.”

Şekil 161. Kardeş cinsiyetinin farklı çizilmesi.(Yaş : 11, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 5. Sınıf öğrenci açıklaması: Ben bu resimde mutlu ve huzurlu olduğumu belirttim. Çünkü ben sonbaharı çok severim. Bu resimdeki olay ağacın yanındaki kızın yapraklarının dökülmesini izlerken ki hali ve kardeşinin de onu evin camından seyredip bu güzel manzaraya şahit olmaları. Benim bir abim var ama ben burada küçük bir kız çizdim çünkü ben bu güne kadar kız kardeşim olsun isterdim. “Çocukların kendi sosyal çevrelerinde sıklıkla gördükleri şemalara ilişkin detaylı bir anlatım sergilerken, kendilerinden uzak, ya da ulaşılamaz gördükleri unsurlara ilişkin daha az detay gösterme eğilimi sergiledikleri saptanmıştır.” (Karagöz, & Mamur, 2015)

Şekil 162. Kız ve sirk.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Şekil 163. Erkek ve at.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 164. Erkek ve uçak.(Yaş : 12, Cinsiyet : Erkek)

Şekil 165. Çocuğun hafızasında kalanlar.(Yaş : 11, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması : 5. Sınıf öğrenci açıklaması: “Bir varmış bir yokmuş bir bebek yaşarmış. Bir gün o bebek annesini kaybetmiş ve ağlamış. En sonunda onu gören halk polisi aramış. Ve annesi telaşlanmış. Ve bir yıl yurttan kaldıktan sonra afişleri asılmış. Annesi polise haber vermiş ve bebek bir yaşına gelince onu yurttan almış. Mutlu mutlu yaşamışlar. Ben küçükken Avm de kaybolmuştum. O sırada annemler yürümeye devam etmişler ve ben onları ararken onlarda beni arıyorlarmış. Karşılaştık. Ben çok ağlamıştım. Ve annemi görünce hemen ona sarıldım.”

Şekil 166. Sevilenler ve sevilmeyenler.(Yaş : 12, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 6. Sınıf öğrenci açıklaması: “Abim, annem,ben ve babam tekerleği icat ederken çok eğleniyoruz. Yanımızdan dinazorlar geçerken abim ve ben çok korkuyoruz. Ama onları görünce hemen mağaraya sığındık onlar gidene kadar orada kaldık. Gittiklerinde ise ava çıktık. Ördek, kuş ve kurt avladık. Hepsini yedikten sonra tekerleği yapmaya devam ettik. Dinazorlar eğer insan olsaydı onların kuzenlerim olmasını isterdim. Çünkü onlar çok vahşiler sürekli kavga ediyoruz.”

Şekil 167. Gerçek yaşamla ilişki.(Yaş : 13, Cinsiyet : Erkek)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “P1,P Küçük bir denizde ailesiyle birlikte yaşıyordu. P1,P ve iki kardeşi dolaşmaya çıkmıştı. Birden bir karartı gördüler. Ve yukardan bombalar düşmeye başladı. Üç kardeş çok korktu birden hiçbir şey göremediler ve büyük bir

gürültü koptu. P1,P nin bir kardeşi kanlar içinde ters dönmüştü. Çok korktular ve hemen kaçtılar. Olayları duyan balıklar bir daha da dışarıya çıkamadı.”

Şekil 168. Seyredilen olayların akılda kalışı.(Yaş : 13, Cinsiyet : Kız)

Açıklaması: 7. Sınıf öğrenci açıklaması: “Ben bu resimde bir anne ve iki çocuğunu çizdim. Sadece insanların mı yavrusu olur? Sadece insanlar mı mutlu olur? Hayır! Sanırım yakında küresel ısınma onların yuvasını da yok eder. Ama bu aylar bu durumdan hiç etkilenmemiş gibi.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuçlar

Çocuğun yaptığı resim, onun kendince kompozisyon etmeye uğraştığı dünyasını anlatma dili aynı zamanda hayal gücünün bir göstergesi olabilir. Herhangi bir başkasının karışmadan yapılmış olan resim, iç yaşamı tıpkı bir ayna gibi yansıtabilir. Bu sebeple dikkatli analiz edildiğinde çocuğu ve hayatında yaşadığı her ayrıntıyı bize kolaylıkla aktarabilir. Hemen hemen her çocuğun sıradan kullandığı etkinlik olarak sayılabilen resim, bazen öylesine ilginç görüntüler sunar ki karmaşıklığını yer yer uzmanlar dahi çalışmanın nasıl bir yargıya vardığı konusunda her hangi bir uzlaşmaya varamayabiliyorlar. Tabi bir şeyleri temsil eden çizimler yanı sıra sıradan karalamaların da olduğu akıllardan çıkmamalıdır.

Esasen bu resimler içeriklerinde çok daha fazla şeyler anlatabilir. Bunun başında da onların gelişimleri ve becerilerini anlatmak gelebilir. Ardından ise zihinsel yorum becerilerini, çevre ile olan etkileşim ve iletişimini, sorun, sıkıntılarını ve bunların çözüm sürecine yönelik ipuçları verebilir. Her çocuk farklı bir dünya barındırır. Hepsi ayrı ayrı tek tek özel kişilik aşamalarından geçer ki bu da bize çizimlerini kendi yaşayışlarına göre yaptığını gösterir. Çizdikleri resimler çocukların kişisel gelişimini gözlemlemek mümkündür (Köseoğlu, 2015).

Bazı çocuk ailesini eksiksiz, belirgin çizerken; bazıları eksik, havada, uzakta veya yakında, haddinden büyük ya da görülmeyecek kadar küçük çizer. Bu da bizim için kolay analiz yapılabilecek durumları sunabilir. Dikkat edilen noktalardan bazıları, resmi incelerken kullanılan renk yüzey üzerine yerleştiriliş biçimi, hatta kağıdın yıpranma ve kullanılma alanları dahi bizlere bir çok mesaj verebilir. Çünkü tüm bu iç dünyasında yaşadığı olgu ve olayları istendik dışı davranışlarıyla rahatça sergiler. Çocuğa özgürce ifade süreci sunulduğunda bunu rahatlıkla gösterebilir. Bu sayede uzman kişi onun asıl duygularından haberdar olabilir. Bu nedenle bu çizimlerdeki önem çocuğun zihnini yansıtmaktan gelmektedir.

Çocukların çizimleri gerçek dünya ile kendi hayal dünyasının arasındaki bağı ıspatlayan önemli bir araçtır. Bu bireylerin akılları ile çizilen resimler, iç dünyanın yansıtıldığı duygu ve düşüncenin ifade edildiği, olayların ve olguların aktarıldığı, çevrede yaşananın yansıtıldığı sade bir anlatım ürünüdür. Anlatılmakta zorluk çekilen tüm olay resim yoluyla

kolayca dışa yansıtılır. Çizme yeteneği ile karmaşık yapıya sahip bir çok şekil anlamlı birer bütüne dönüştürülebilir. Çocuk kendi resmiyle öyle bütünleşir ki sanki kendisinden bir parça olur.

Çalışmasındaki her çizgi çocuğun duyusu, bakışı ve hayalidir. Çizilen resimde bireyin kendisini görürüz. Gördüğü, incelediği, dokunduğu, hissettiği dış dünya görüşünü çizim ile görsel hale getirir. Çocuk ürünü resim sürecinde el-göz koordinasyonu yetisi kazanılır. Yapılan resimde çocuğun iç dünyası, hayal gücü ve etrafı olan bağı hakkında ip uçları verilir. Kendi ruh halini yansıtan resimlerde kağıdın ebatı, kalem tutuşu, fırça ya da kalemi bastırması veya hafif tutması, kullanılan renkler, objenin yerleştirilme tarzı bile bizlere birçok şey anlatır. Dikkatli ve bu konuda bilgili gözlemci ve alanında uzman kişiler çocuğun yaptığı resmi inceleyerek ruhsal durumunu ve kişilik özelliklerini anlayabilir. Çocuk hangi rengi seviyorsa, çalışmasında o rengi daha fazla kullanır. “Bireylerin kendilerini çizdikleri resimlerle ifade ettikleri, koyu renkli boyalarla çizilen resimlerin karamsarlığı, canlı renkli olanların ise mutluluğu yansıttığı görülür.” (Savaş, 2014: 144) Sayfanın tamamını kaplayan çok büyük çizimlerin kendini kontrol edememe, dikkat bozukluğu, endişe ve asabiliği, küçük boyutta olanların ise korkaklık ve içe kapanık olma durumu düşünülebilir.

Bu araştırma sonucunda çocukların yaşadıkları dış dünyanın sorun ve sıkıntılarının aynı zamanda olumlu olay ve olguların farkında olduğu görülmüştür. Hissettikleri sorunları açık ve sade bir biçimde anlatmış, anlam ilişkisini kurabilmişler ve verdikleri mesajlarla doğadaki canlılarla eş duyu kurabildiklerini göstermişlerdir. Aynı zamanda çocukların çizdikleri resimlerde kentleşme, küresel ısınma vb. ile ilgili temaları diğer çevre sorunlarına ve kendi yaşam sorunlarına göre daha az yansıtmış olması, genel çevre sorunuyla ilgili farkındalıklarının daha düşük olduğunu düşündürmektedir (Yardımcı,& Kılıç, 2010).

Sadık, Çakan ve Artut (2011)'un ‘Çocuk Resimlerine Yansıyan Çevre Sorunlarının Sosyo-Ekonomik Farklılıklara Göre Analizi’ adlı araştırmalarından bilgiye göre; “Resimlerinde sigara içen, yerlere çöp atan, ağaç kesen, araba kullanan vb. insan figürlerini çoğunlukla erkek olarak çizdiğini göstermiştir. Bunun sebebi kendi kültürümüzde sigara içme alışkanlığının erkekler arasında daha yaygın olması kadının sigara içmesinin hoş karşılanmamasıdır” Bilir, Güçiz, & Yıldız (Akt., Sadık, vd. 2011), Gerek kendi örf ve adetlerimizde ve gerekse çeşitli geleneklerde erkek çocukların daha rahat ve özgür yetiştirilmesi nedeniyle ev dışında daha fazla zaman geçirmeleri (Kağıtçıbaşı, 1990) gibi aile, okul ve okul çevresinde cinsiyet gelişimini destekleyen olaylar olabilir. Yapılan araştırmaların sonuçları bu yorumu destekler niteliktedir. Sarıbay'ın çalışmasında erkeklere daha çok dışarıda ve fiziksel güç gerektiren sorumluluklar verildiği kadının ise iç mekanda sorumluluk

verildiği görülmektedir (Akt. Sadık, vd., 2011). Bu sebepten kadın daha çok ev ve ev çevresinde resmedilirken, erkeğin dış mekânlarda, iş yaşamı içinde resmedildiği, fark edilir. Meece'ye göre sosyal davranışların gözleyerek ve taklit edilerek öğrenildiği dikkate alındığında çocukların resimlerine sosyal gerçeklikleri ve değerleri (kültürel öğeleri) yansıtmaya çalıştıkları söylenebilir (Akt., Sadık, vd. 2011).

Yetişkinlere en büyük yardımı olabilen resimler, çocuklarla kolay iletişim konusunda kendine ilk sıralarda yer bulabilir. Çünkü onların günlük ve çevre ile etkileşim deneyimleri bir birlerinden farklı olduğu gibi bu durum çizgilerine de yansır. O yüzden bu çizimler bizlere resimden öte bilgiler ansiklopedisi dahi olabilmektedirler. Kısaca çocuk bize her şeyini resim yoluyla anlatabilir. Her resim, onu yapanın bir aynasıdır.

Bu araştırmada; çocuğun resim yolu ile iç dünyasında yaşantısını ifade edebilmesi, duygu ve düşüncelerini, hayal gücünü, çatışmalarını ve kendi kişiliğini yansıtmayı anlatılmıştır.

Öneriler

Kişinin kendini ifade etmesi küçük yaşta başlar. Bu süreçte sağlıklı birey yetişmesi için resim yüzeyinde yapılan hataları hata olarak kabul etme yerine kişiye rahat ortam sunulabilmelidir. Çocuk her çabasında kusur bulunduğunda yapmaktan ve kendini farkında olmadan kâğıt üzerine yansıtmaktan vaz geçer, içine kapanık ve iletişim kopukluğu olan birey olabilir. Resim çizmek, çocuklarda ki bastırılmış duyguların artırılmasını sağlayacak bir olarak da görülebilir (Turan, 2015). Bu durumu engellemek başta anne baba sonra diğer kişilerin elindedir. Ergenlik dönemine gelmiş çoğu insanın kendini ifade edememesinin temel nedeni buradan gelmektedir. Yapılması gereken ise kısıtlayıcı, engelleyici olmamaktır. Araştırmalar sonucu gözlemlenen durumlar çoğu çocuğun ilgisizlik ve engellenmeler sonucu bunalım ve sorunlu, girişim eksikliği bulunan öz güvensizlik içerisinde olan bireyin varlığının genellemeye göre fazla olduğunu bizlere göstermektedir. O yüzden yapılması gerekenlerden bir diğeri de sanat babında kişiye özgürce yapabilme, kendini rahat ifade edebilmesi için fırsat ve imkânlar verilmesidir. Kısaca en basit yöntem yapılacaklar arasında şudur; yaptığını olumsuz eleştirmeden soru sorup cevaplamasını istemidir. Bu sayede çocuk hem kolaylıkla düşüncesini dile getirecektir hem de yaptığı yanlışlık varsa bunu fark edip kendisi düzeltecektir. Müdahale yerine yön verme yoluna gidilebilir. Çünkü çocuk bu durumla karşılaştığında kendi hislerini ve becerisini daha güçlü göreceğinden daha canlı ve iletişimi kuvvetli birey olacaktır.

tez konusunu bulmamda yardımcı olan, çalışmalarımın zenginleşmesine katkıları olan ve bu tezin ortaya çıkmasının gelişmesinde tüm olanakları sağlayan, farklı dünyaları ve yaratıcı kişilikleri ile tam destek olan çocuklara teşekkür ediyorum.

KAYNAKÇA

- Akbulut, M., G., & Saban, A. (2012). İlköğretim öğrencilerinin şiddetle ilgili algılarının çizdikleri resimler aracılığıyla incelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 1(1), 21-37. doi: 10.19128/turje.181040
- Akman, İ. (2014). *Okul öncesi dönem çocuğun kendini ifade etmesinde resmin önemi*. (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi). http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/File.php?Doc_ID=10456 adresinden edinilmiştir.
- Aksöz, M. (2010). *Sosyal çevrede iç ve dış mekan olgusunun 10-12 yaş grubu çocuk resimlerine yansımaları ve sanatsal gelişim evrelerine göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi). <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/7181/261077.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden edinilmiştir.
- Alakuş, A. O. (2002). *İlköğretim okulları 6. sınıf resim-iş dersi öğretim programındaki grafik tasarımı konularının çok alanlı sanat eğitimi yöntemiyle ve bu yöntem uygun düzenlenmiş ortamda uygulanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Altınköprü, T. (2003). *Çocuğun başarısı nasıl sağlanır?* (11. Basım). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75. doi: 10.23891/efdyu.2018.61.
- Arıcı, B. (2006). Resim, psikoloji ve çocuk dünyasında resim. *Sanat Dergisi* 10, 15-22.
- Artut, K. (2004). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), 223-234.
- Artut, K. (2002). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atasoy, S. (2016, Mayıs). *Resimler & çocuk*. Tekirdağ Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde sunululan sözlü bildiri, Tekirdağ.
- Batı, D. (2012). *(4-12 yaş) Çocuk resimleri ve onların iç dünyalarının resimlerine yansımaları*. (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi). <http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/12345/7129> adresinden edinilmiştir.
- Bayraktar, R., Sayıl, M. (1989). Çocukların resimlerine ilişkin kuramsal görüşler ve derinlik çizimi. *Psikoloji Dergisi*, 6 (22), 79-85.
- Beytut, D. Ş., Bolşık B., Solak, U., & Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşilerik bilim ve sanatı Dergisi*, 2 (3), 35-44.
- Cafoğlu, Z. (2007). *Eğitim bilimlerine giriş, temel kavramlar*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Çakırer, Y. Ö. (2013). Tasarımda insan odağını kaybetmemek için kentli çocuklar ve resmettiklerine bakmak. *Çevre Tasarımı Kongresi* içinde (ss. 309-324). Bursa: Uludağ üniversitesi.
- Çakmak, A., & Darıca, N. (2012). 7-11 yaş grubu kurumda ve ailesi yanında büyüyen kız ve erkek çocuklarının anne figürü çizimlerinin duygusal gelişim açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11(41), 147-160.
- Çankırlı, A. (2007). *Çocuk resimlerinin dili*. İstanbul: Zafer Yayınları.

- Yıldırım Doğru, S. S., Turcan, A. İ., Arslan, E., & Doğru, S. (2006). Çocukların resimlerdeki aileyi tanıma durumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15(15), 223-235
- Güvenç, E. (2005). *İlköğretim birincibasamağı çocuk resimlerinde renk kullanımında okul, aile ve kültürel etkilerin araştırılması*. (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi). <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8395/190536.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden edinilmiştir.
- Halmatov, S. (2016). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. Ankara: Pegem yayıncılık.
- İskenderoğlu, L., & Aytaç, i. (2010). Çocuk resimlerinde görme biçimleri. *e-Journal of New World Sciences Academy* 5(2), 1-11.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan aile kültür* (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Karagöz, C. T., & Mamur, N. (2015). Risk altında ki kız çocukların gelecek ve meslek algılarının çizdikleri resimlere yansıma biçimleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 3(1), 26-53. doi: 14689/issn.2148-2624.1.3c1s2m.
- Kındap, Y., & Sayıl, M. (2005). Çocuk çizimlerinde Temsil ve ifade: doğrusal ve doğrusal olmayan gelişim. *Türk Psikoloji Dergisi* 20(56), 25-39.
- Köseoğlu, S. A. (2015). Child and drawing. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 12-1(23), 109-114.
- Kutluer, G. (2015). Gelişim süreçlerinde çocuk resminin yeri. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(63), 403-409.
- Malchiodi, C.A. (2005). *Çocukların resimlerini anlamak* (T. Yurtbay, çev. Ed.). İstanbul: Epsilon. (Çalışmanın orijinali 1998'de yayımlanmıştır.)
- Okyay, L. (2008). *6 yaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyo-kültürel değişkenler ve davranış problemleri açısından karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi). <https://personel.trakya.edu.tr/laleokuyay/> adresinden edinilmiştir.
- Özkaya, H. (2007). *Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların resimsel gelişimlerinin değerlendirilmesi* (İstanbul ili, Sarıyer ilçesi örneği). (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi). <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5376/6024.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Pınar, E., & Yakışan, M. (2017). İlkokul öğrencilerinin çevre kavramı ile ilgili çizimlerinin analizi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(1), 97-113. doi: 10.24315/trkefd.366693
- Sadık, F. (2014). Çocuk ve çevre sorunları: çocukların algıladıkları çevre sorunlarıyla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 114-133.
- Sadık, F., Çakan, H., & Artut, K. (2011). Çocuk resimlerine yansıyan çevre sorunlarının sosyo-ekonomik farklılıklara göre analizi. *İlköğretim Online Dergisi* 10(3), 1066-1080.
- Sağlam, M. (2011). *Boşanma sürecinde olan ailelerdeki çocukların aile algılarının ve sorunlarının resimler aracılığı ile incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi). <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/23743/> adresinden edinilmiştir.
- Savaş, İ. (2014). *Çocuk resmi ve bilinçaltı*. (Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi). <http://earsiv.arel.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/66?show=full> adresinden edinilmiştir.

- Savaş, İ. (2015). *Anne babalar çocuğunun resimleri size ne anlatır?*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taş, T.Y. (2006). Doktorluk mesleğini çocuklar resimlerine nasıl yansıtıyorlar? 7-12 yaş grubu çocuklar arasında yapılmış bir örnek. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 15(11).184-191.
- Turan, S. (2015, 16 Şubat). Çocuğunun yaptığı resimler ne anlama geliyor. *Hürriyet Aile*. http://www.hurriyetaile.com/cocuk/cocuk-psikolojisi/resim-ve-cocuk_17877.html adresinden edinilmiştir
- Uzun, P. S. (2018, 2 Mart). Çocukların yaptığı resim ruh halini yansıtıyor. *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr> adresinden edinilmiştir.
- Yaralı, K. T.,& Özkan, H. K. (2016). Yedi ve on yaş çocuklarının sevgiyi ifade ediş biçimlerinin çizdiklerine yansması.*Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2181-2194.
- Yardımcı, E., & Kılıç, G. B.(2010). Çocukların gözünden çevre ve çevre sorunları. *İlköğretim Online Dergisi* 9(3). 1122-1136.
- Yavuzer, H. (1992). *Resimleriyle çocuk* (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Resimleriyle çocuk* (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yüce, A. (2016). Çocuk resminde nesnenin temsili. *İdil Dergisi* 5(21), 313-322. doi: 10.7816/idil-05-21-03
- Yüksel, M. Y., Canel, N., Mutlu, N., Yılmaz, S., & Çap, E. (2015). Okul öncesi çağıdaki çocukların “iyi” ve “kötü” kavram algılarının resim analizi yöntemiyle incelenmesi.*Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 271-303.
- Yüksel, M. Y., Kurt, B., Gülsu, N., Akdağ, C., Aydın, F., Erdoğan, F. (2016). Okula uyum sağlamakta güçlük çeken çocukların çizdikleri okul resimleri üzerine nitel bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 12(2),642-658. doi: 10.17860/efd.03342

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı ve Soyadı: Ayça AYDIN

2. Kişisel Bilgiler

Uyruğu : T.C.

Doğum Yeri : Erzurum

Doğum Tarihi : 19.08.1990

e-posta : akkoyunayca.25@gmail.com

3. Öğrenim Durumu

Derece	Alan	Diploma Kurum	Aldığı Yıl
Lisans	Resim-İş Öğretmenliği	Eğitim Fakültesi	2012
Yüksek Lisans	Resim-İş Öğretmenliği	Eğitim Bilimleri Enstitüsü	_____
	Bilim Dalı		

4. İş Deneyimi

2012- Özel eğitim kurumu -Görsel Sanatlar Öğretmeni

Yüksek Lisans Tez Konusu: 11-14 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN YAPTIKLARI RESİMLER ARACILIĞIYLA SOSYAL İLETİŞİM ALGILARININ İNCELENMESİ